

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE
CUPRINZÂND BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICĂ A „ASTREI“

Anul III
Număr 3

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, I. Lupaș,
Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoțel

Un exemplar
lei 12

CLUJ, DUMINECĂ 17 IANUARIE 1926

C U P R I N S U L :

- ACTUALITĂȚI:** Pentru Presa Ardealului **N. Ghiulea**
 Să nu uităm satul **Horia Trandafir**
- POLITICA EXTERNĂ:** Spre conferința dezarmării **N. Dașcovici**
- PROBLEME SOCIALE:** Cunoștința istorică **N. Bagdasar**
- PROBLEME ECONOMICE:** Problema locuințelor în Statele-Unite **Petru Suciu**
- INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE:** Un buletin pedagogic **Petru Ilcuș** ✓
- DISCUȚII LITERARE:** Cartea franceză pe piața Clujului **Olimpiu Boitoș**
- BULETINUL ASTREI:** Fundația culturală „Principele Carol” **N. Ghiulea**
- CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE:** O școală de arte la Cluj. — Concerte (Producția Conservatorului. — Producția Conservatorului Maghiar). — Cărți, reviste, ziare („Sărutul cel mai dulce”, povestiri de Sept. Popa. — Cosinzeana. — Revista științifică „V. Adamachi”) **B. & B.**
- CRONICA MEDICO-SOCIALĂ:** „Protecția omului”. — Două cicluri de conferințe. — Organizarea medicilor. — Prohibirea alcoolului **Dr. Aurel Voina**
- SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ ȘI FINANCIARĂ:** Industria în 1925. — Conferințe în domeniul științei agronomice. — Statistica animalelor. — Urcarea leului. — Industria ferului. — Datoriile particulare în valută forte **N. Ghiulea**
- FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE:** Falsificatorii de bancnote streine. — Censura. — O nouă gazetă pentru popor. — O bibliotecă nouă: „Biblioteca nedreptăților în Biserică”. — Greva avocaților. — Un nou societar român la Comedia Franceză.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIATA UNIREI NO. 8
CĂLEA VICTORIEI NO. 51
Abonamente: Pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

SOCIETATEA DE MÂINE

COMITETUL DE DIRECȚIE: V. Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, Ioan Lu-
paș, Onisifor Ghîbu, M. Șerban, N. Ghîulea, V. C. Osvadă și Ioan Clopoșel.

COLABORATORI: T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, Azente Banciu,
A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăuleanu, N. Buta,
O. Botoș, I. Breazu, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea,
dr. E. Dăianu, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, Silviu Dragomir, I. Duma,
A. Esca, Mircea Florian, I. Flueraș, Vladimir Ghidionescu, N. Hoiescu, Ovi-
diu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, dr. Azente Iancu, dr. I. Iacobovici, Petru
Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, dr. Ioan Iosiș, dr. Victor Jinga, Iosiș Jumanca,
dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lățiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing.
Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simion Mehedinți, Ștefan Meteș, dr.
Zaharia Munteanu, Teodor Neș, dr. Ioan Nandriș, Sabin Opreamu, Zenovie
Pâclișanu, Horia Petra-Petrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu
Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Puș-
cariu, Sextil Pușcariu, dr. Cornel Radu, Ion Iosiș Schiopul, Valeriu Seni, dr.
P. Sergescu, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban,
G. Șerban, dr. Dom. Stanca, Fl. Ștefănescu-Goangă, Petru Suciu, Const. Su-
dețeanu, inginer Șuluțiu, Gavril Todica, D. Tomescu, Isaia Tolan, Vasile
Vlaicu, dr. Aurel Voina, D. Voina, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

REPREZENTANȚI IN PROVINCIE:

Oradea-Mare: prof. Iosiș Pogan
Cernăuți: prof. Vasile Gherasim
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Șt. Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: prot. Romul Popa
Lugoș: Pavel Grecu, redacția „Cartea
Satelor“
Timișoara: ziarist Octavian David și
Valeriu Linca
Careii-mari: Ion Vida
Zălau: prof. Ghergaru
Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas
(Tohanul vechiu)

Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Traian Popa
Maramureș: I. Bârlea și dr. V. Filipciuc
Hațeg: prof. Ștefan Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime) pr. I. Rațiroiu
Săliște prof. Alex. Iosof
Sighișoara: Șerban G. Șerban
In București: G. Vlădescu-Răcoasa
In Paris: Adrian Corbul
In Roma: N. Buta
In Berlin: N. Bagdasar

Almanahul Presei Române

să nu lipsească din nici o
casă de cărturar român!

Comandați-l la Sindicatul Presei, Cluj, trimițând banii
înainte (100 lei ediția de lux și 50 lei ediția simplă).

Dr. Gheorghe Popoviciu

întors din streinătate

și-a reluat consultațiile de copii, zilnic
dela orele 3-5 p. m. Cluj, Strada Petru
Maior No. 4.

S. SOLE ȘI FIUL

atelier de ștampile

CLUJ. STRADA N. IORGA No 2

„Exlibris“, revistă lunară a bibliofililor editura
LEPAGE Cluj

abonament lunar 120 lei, un număr 20 lei.

SCHMOLL-PASTA
CREMĂ RENUMITĂ de GHETE - BRAȘOV

A apărut Mersul trenurilor

întocmit de D. Mocianu, controlor al adm. poștale,
într-o splendidă ediție, româno-maghiară cu cele mai
complete itinerare de iarnă. Prețul lei 40.—

„ASTRA“ Prima Fabrică Română de Vagoane și Motoare S. A.

Direcțiunea Generală: **BUCUREȘTI**, Str. Lascar Catargiu 11.

Adresa telegrafică: **Vagonastra.**

Scrisori: **Oăsuța poștală 15.**

Direcțiunea fabricelor Arad Oricefel de vagoane de persoane, de marfă de
lux. Vagoane Cisterne pentru spirt, petrol și ben-
zină. Vehicule industriale, forestiere și agricole. Construcțiuni de fer, stâlpi nituiți. Piese de mașini
forjate. Zdrobitoare de cânepă. Poduri. Piese turnate de fer și de bronz. Cazane cu înaltă ten-
sionare. Sistem Gefia, Kornwall, Tischbein, Dürr-Mödling etc. Rezervoare pentru apă, spirt, petrol și benzină
de orice formă și mărime. Piese de rezervă pentru vagoane.

Oferte și devize, la cerere.

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
CLUJ
PIAȚA UNIREI No. 8. TELEFON 308
CALEA VICTORIEI 51. TELEFON 12/45
Duminecă 17 Ianuarie 1926

Anul III

Nrul 3

NUMĂRUL: LEI 12

Pentru Presa Ardealului

Se pare că ceasul renașterii Presei românești din Ardeal a sunat. Cărturarilor, oamenii politici, scriitorii, ziariștii recunosc într'un glas, decăderea și mizeria materială a presei românești din Ardeal, și necesitatea imediată a ridicării ei. Almanahul presei române pe 1926, editat de Sindicatul presei române din Ardeal și Bănat, este dela început până la sfârșit, un strigăt de îngrijorare pentru soarta presei românești. Cu fața întoarsă către măreția presei ardelenice din trecut, și cu aspră critică față de cea de astăzi, toți cer o presă nouă, națională și înălțătoare.

Se pare că e timpul să vedem ce este de făcut pentru realizarea, în chip practic, a dezideratelor de mai sus, unanim exprimate.

Putem să reînviem presa ardeleană de ieri?

Presăa unei țări și a unei epoci este oglinda stărilor morale, culturale și sufletești a acelei țări și a acelei epoci.

Stările de astăzi din țara noastră nu sunt identice cu cele de ieri. Idealul național a fost realizat în întregime, un altul nou nu a venit încă să încălzească sufletele noastre. O goană după viață, după viața materialistă, determinată de reacțiunea postbelică, față de suferințele din timpul războiului, ne-a îndepărtat încă mai mult de idealism. Astăzi zacem într'o puternică criză morală, care, — nu ne-am depărta de adevăr dacă am afirma că — e generatoarea tuturor celorlalte crize care ne bântuie.

Astăzi viața noastră nu mai e stăpânită de idealism. Apele încă nu s'au liniștit. Materialismul ce a stăpânit pe toți dela războiu încoace, deși merge spre declin, nu are în calea sa decât rațiunea câtorva care vor să dea o altă îndrumare vieții naționale. Este rațiunea conservării naționale, este strigătul de alarmă a celor ce văd norii ce

se strâng în zare. Încă nu este un idealism, e totuși o dorință dezinteresată de îndreptare. Și e mult!

Presăa ardeleană de ieri oglindea limpede spiritul public din acele vremi, sintetiza pasiunile și speranțele unui neam întreg, reprezenta dorințele și aspirațiile acestui neam.

Gazetele de ieri nu erau întreprinderi, — nici vorbă de întreprinderi comerciale, dar nici întreprinderi culturale, — erau organe naționale. Scrise nu de ziariști profesioniști, ci de conducătorii intelectuali și politici ai neamului, de cei mai buni scriitori și dascăli ai lui; scrise nu de profesioniști plătiți să apere o credință care nu e a lor, ci de apostoli, a căror conștiință de neam și putere de credință îi înălțau pe culmele eroismului, gazetele ardelenice de ieri erau amvonuri de pe care se propovăduia religia conștiinței naționale. Ziaristica era o chemare nu o meserie, era o chemare pentru care se cerea o pregătire sufletească tot atât de înaltă ca pentru preot. De aceea presăa ardeleană era susținută de toți și cetită de toți cu cea mai curată evlavie creștinească.

Ținta era dată, primejdiile cunoscute, greutatea jertfele necesare de asemenea. Spiritul acelei presei era de la sine determinat.

Trebuia să fie pătrunsă de un idealism intransigent, de un naționalism sănătos, de o democrație sinceră, de o curățenie sufletească fără pereche, în care moralitatea, cinstea, adevărul, dreptatea să fie armonice împletite. Trebuia să fie întocmită cu vigoare, competență, curaj jertfitor, să fie gândită, și cu preocupări cu totul deasupra partidelor, era interesul națiunii în joc. Trebuia să fie redactată de personalități culturale și politice, de oameni cari aveau de spus ceva neamului — spațiul gazetei era prea scump pentru a fi umplut cu lucruri de prisos — re-

dactată de oameni de răspundere, de curaj, eroi, însă nu eroi de jertfă zădarnică, ci eroi adevărați, care aveau totdeauna judecata rece de a alege între jertfa sa și interesul neamului; redactată de oameni stăpâniți de sentimentul de deplină jertfă, de oameni bravi, pilde vii de civism și de nobleță.

Foaia veche ardeleană se adresa sufletului. În coloanele sale scunde ea închidea gânduri și simțiri adânci, închidea scânteia eternității și a dreptății superioare. Ea era păstrată cu sfințenie, cetită și răscetită, fiindcă în ea și faptele zilnice erau privite în lumina veșniciei.

Puterea acelei presei era unitatea de gândiri și interese între redactorii ei și neamul întreg. Din această cauză vechea presă era susținută de toți, de popor și inteligență, atât sufletește cât și materialicește, și plină de viață își îndeplinea menirea cu dărnicie. Am putea spune că vechea presă ardeleană era o presă activă.

Influența ei asupra poporului nostru a fost din cele mai fericite. Prin ea s'a ținut sus flacăra naționalismului în masă. Prin ea s'a făcut o educație cetățenească serioasă poporului nostru, care l-a ținut necontentit unitar în jurul conducătorilor săi, zid puternic de apărare în lupta contra asupraitorului. Prin ea s'a creiat o pleiadă de oameni politici tari și eroici în lupta pentru apărarea naționalității noastre. Într'un cuvânt vechei presei ardelenice datorim frumoasa zi de 1 Decembrie 1918, și unirea conștientă și în liberă hotărâre a Transilvaniei, cu toate celelalte provincii românești, în România Mare.

Presăa ardeleană de astăzi nu mai seamănă cu cea de ieri, dar nu oglindește nici spiritul public de astăzi, nici nu sintetizează pasiunile și speranțele neamului nostru, nici nu reprezintă

dorințele și aspirațiile noastre. Presa timpurilor de astăzi încă nu a apărut, o dorim, o așteptăm, către ea năzuim și rândurile acestea sunt o sinceră chemare pentru întemeierea acestei prese. Greșit se caută a se arăta că presa de astăzi este dată de timpurile de astăzi.

Presa ardeleană de astăzi este un produs hibrid.

Este firește o presă de partid, în mare parte, însă nu aceasta i-ar fi vina.

Partidul politic reprezentând o ideologie politică, și având o doctrină și un program propriu, poate găsi în sânul său apărători avanțați, un idealism puternic, o credință vie, și să alimenteze o presă politică cu preocupări superioare. Partidul politic nu are, nu poate avea preocupări contrare acelor ale neamului, și în chestiunile mari, vitale, trebuie să fie într'un singur gând cu neamul întreg. Partidul politic, are credința că ideea lui, programul lui, aduce fericirea țării și a neamului, și presa lui poate să fie încălzită de cel mai înalt și cuceritor idealism, poate fi curată și cinstită, poate fi alcătuită cu vigoare, cu gând și curaj. Presa noastră de partid nu este așa. Și nu odată auzim oameni politici cu răspundere nesolidarizându-se cu presa partidului lor.

Cum se lămurește aceasta? Întâi partidele noastre sunt lipsite de o ideologie clară și o doctrină bine determinată. Lupta politică la noi nu este totdeauna — să nu zicem niciodată — o luptă de idei, ci o luptă de persoane. Astăzi nu este o legătură bună între redacția oricărui organ de partid și conducerea partidului. De cele mai multe ori redactorii, unii fără credințe politice, alții cu alte credințe politice decât acelea ale partidului al cărui organ îl slujesc, sunt nevoiți să scrie și să ia atitudini în diferite chestii, fără să știe care e gândul și atitudinea conducerei partidului. Articolele scrise fără credință, fără competență, fără nerv, sunt lipsite de orice valoare și coboară valoarea presei. Mai mult, de multe ori atacurile nesăbuite, limbajul necumpătat, exagerările inutile, acte care degradează presa, sunt introduse în presa de partid de redactorii fără răspundere, în nemulțumirea conducătorilor politici, care stau neputincioși în fața unei organizări vicioase a presei de partid. Înaltii conducători politici apoi, nu se mai înjosesc să ție pana în mână și să vie să spuie curat gândul lor întreg. Diplomația politică nu le îngăduie să fie sinceri, obiectivi, cinstiți în cugetarea lor. Iar mândria nu le îngăduie de cât să dea intervie-

wuri, unde în fraze de spirit și meșteșugite își ascund gândul. Doar omul a născocit cuvântul pentru a-și ascunde gândul. Într'un cuvânt presa de partid de astăzi nu e de fapt o presă de partid, nu reprezintă ideile unui partid, e o presă de hărțuieți politice, făcută de ziariști — profesioniști fără nici o pregătire politică, și fără nici o credință.

Presa de partid ardeleană de astăzi e o presă făcută, în majoritatea ei, cu foarfeca, din presa bucureșteană. Lipsită total de informație proprie, și de contact viu cu realitatea, lectura ei nu poate fi făcută de cât superficial și repede. Presa ardeleană de azi nu are nici măcar actualitatea de o zi. E cu desăvârșire lipsită de interese culturale. Foiletonul este total neglijat. Nici o chestiune economică sau socială nu este privită cu seriozitate sau competență. Este în ea o superficialitate atât de jignitoare, încât nu mai poate fi citită.

Dificultățile ei, de aci se trag, toate. Ne mai corespunzând gustului cetitorilor, presa de astăzi nu este căutată și prin aceasta lipsită de cetitori și părăsită. Ea nu poate trăi prin ea. Fonduri politice pentru a fi susținută artificial nu are, astfel că presa ardeleană veștează, și se stinge, cu încetul, total.

Aceasta dovedește în chip limpede, întâi că publicul cetitor ardelenesc, deprins cu o presă bună, nu agreiază presa românească care i se oferă astăzi, apoi că presa de astăzi, ne vânzându-se, nu corespunde gustului public — nu se poate spune că presa ardeleană e scăzută fiindcă gustul publicului e scăzut, ceace greșit s'a afirmat —, în fine că presa ardeleană de astăzi nu va putea trăi decât dacă se va conforma gustului public.

Influența presei de astăzi ar putea fi demoralizatoare, descurajatoare, ruinaătoare a bunelor sentimente dacă ar fi răspândită, și citită, ea însă nefiind răspândită și citită nu are nici o influență. Ar fi păcat să fie învinuită pe nedrept. Poporul ardelean, cetitorilor ardelean e intact sufletește, și așteaptă cu credință presa lui, pe care nu numai că o dorește, dar e sigur că va veni, pentru continuarea bunelor tradiții de altă dată.

Și avem cu toții o sfântă datorie să i-o dăm.

Noua presă trebuie creiată în vechiul spirit. Trebuie să cheme la ea toate personalitățile neamului nostru care au de spus, și pot spune un cuvânt sincer. Trebuie să adune în jurul ei toate penele, care pe lângă că scriu frumos, vibrează de un cald idealism,

sunt curate sufletește, sunt curajoase dar cu deplină răspundere a faptelor lor. Noua presă deși pătrunsă de idealism, nu trebuie să fie în afară de realitate, himerică și orientată pe alte căi decât acele firești dezvoltării noastre evolutive. Noua presă trebuie să fie democratică și națională, și prin aceasta culturală, fiindcă o democrație sănătoasă nu se poate întemeia decât pe o națiune cultă și morală. Noua presă trebuie să fie deasupra preocupărilor de partid.

Această presă va trăi prin ea, fiindcă, în deplină consonanță cu opinia publică ardeleană, cu dorințele, cu interesele ei, în deplină consonanță cu aspirațiile acestui neam, și făcând o necurmată legătură între neam și conducătorii săi, va fi de toți îmbrățișată, de toți ajutată, de toți citită. De asemenea, fiind alcătuită gândit, cu competență, prinzând toate aspectele vieții noastre, interesându-se de toate durerile și trebuințele neamului, își va crea un câmp întins și constant de cetitori, care nu numai că ei vor da viața și puțința propășirii sale, dar îi vor da și mulțumirea unei înrăuriri binefăcătoare asupra masei.

Acțiunea acestei prese ar fi una educativă, deosebit de prețioasă.

Ea va desăvârși educația cetățenească, educația națională și educația socială, pe care vor lupta să le dea masei poporului român, instituțiile de educații publice și școlile.

Față de această datorie nimănui nu-i e îngăduit să dea înapoi.

Ardealul este menit să aducă ca și altă dată un suflu nou în presa românească: cinste, conștiință, capacitate, preocupări naționale. El trebuie să creieze aci pe pământul său presa zilei de astăzi.

Noua presă va trebui sprijinită până la jertfă de Ardeal. Sprijinită materialicește, sprijinită moralicește. Răspândită în chip cât mai larg pentruca sprijinul să-i vie din partea neamului întreg, și acțiunea ei binefăcătoare să se reverse asupra tuturor.

Condițiile de astăzi a unei prese bune, a unui cotidian bun nu mai pot fi condițiile modeste din trecut. În împrejurări noi, mijloace noi.

Pentru presa sa, Ardealul va trebui să adune un mare capital, cu care să clădească în capitala sa, Cluj, un Palat al cotidianului ardelean, în care să se cuprindă tipografia, editura, redacția și secțiunile de propagandă culturală și artistică, și cu care să întemeieze Marele Cotidian al Ardealului.

Pentru aceasta este trebuință de 1 milion lei aur. O sumă neînsemnată

față de neasămuitul folos care se poate ajunge pe această cale.

Posibilitățile de organizare sunt fără limită aci.

Banii necesari se pot aduna într-o societate pe acții, care ar emite 1 milion acții a 1 leu una. Cu chipul acesta, aceste acțiuni ar ajunge până în mâinile cele mai sărace, dar curate de român. Băncile și institutele românești ar putea în chip larg să ia parte la subscriere. Aceasta e calea cea mai ușoară. Nu e lipsită însă de pericole. Acțiunile ar putea intra, în majoritate, în mâna unui capitalist, și acesta să-și ia dreptul de conducere asupra acestui așezământ național.

O altă cale mai grea dar mai sigură, fiindcă capitalistul ar juca un rol mai mic, ar fi Cooperajia. Asociație de persoane, nu de capitaluri, în care acțiunea nației ar putea fi mai puternică.

Pe o cale, sau alta, Ardealul va găsi patriotismul și cuminența necesară pentru a-și pune la adăpostul oricărei lovituri, instituția sa culturală și națională pe care o plănuiește.

Un comitet de frunțași ai acestei Provincii ar putea da garanția pentru ca suma necesară să fie strânsă chiar prin subscripție publică, și subvenții.

Banii necesari oricând vor putea fi găsiți. Românii ardeleni stabiliți în America ne pot ajuta și ei.

Garanția atingerii țintei năzuite, o avem de asemeni aci. Ardelenii au dat primul cotidian occidental românesc. „România jună“ ar fi fost și astăzi modelul presei române, dacă greutățile materiale nu ar fi răpus-o.

Ziaristi străluciți se vor grăbi să se puie în slujba neamului la acest cotidian care le va oferi cel mai ales mediu intelectual și sufletesc.

Și nu ne gândim că organizarea unei bune administrații va fi o clipă nesocotită. Prin mijlocirea ei contactul între cotidian și popor va fi făcut mai intens, mai activ și mai repede. Succesul în mâna ei va sta. Aci Ardealul va trebui să puie omul cel mai bine dotat.

În această întreprindere națională Statul nu are ce căuta. Ardealul își va face onoarea să dea el singur banii ce-i sunt necesari. Această întreprindere, însă, nu va refuza sprijinul ce i se va oferi din orice parte, dacă nu va fi stânjenită în țelurile ei.

Ea va ști să coordoneze aceste acțiuni și să scoată din ele maximum de bine pentru țară și națiune. Secțiunea ei de editură, care va aminti opera Minervei dela București, întemeiată

tot de un Ardelean întreprinzător, care va da cartea ieftină, bună și frumoasă poporului, și va răspândi în masă literatura și știința românească, va putea lucra mână în mână cu celelalte edituri ardeleni, pentru îmbinarea fericită a eforturilor lor. Această întreprindere națională va putea de asemenea, lucra mână în mână cu „Astra“. Asociația va putea participa cu capital important în această întreprindere care o va ajuta în editarea publicațiilor ei de propagandă. De asemenea, în bună înțelegere ar putea lucra această întreprindere cu asociațiile de presă, și oricare altă asociație culturală sau națională din Ardeal.

Pe lângă această întreprindere și în Palatul cotidianului ardelen s'ar putea organiza o Universitate liberă a presei. În această Universitate tinerii gazetari ar câștiga cunoștințele necesare unui bun gazetar. Redacția Cotidianului ar servi de seminar și laborator acestor tineri, unde vor vedea

aplicate cu sfințenie preceptele auzite de pe catedră.

Față de rezultatele minunale pe care le-ar da această întreprindere națională — atât în ce privește educația poporului, cât și în ce privește ridicarea nivelului presei române, și chiar în ce privește ridicarea nivelului luptelor politice, — cu toată încrederea și cu toată puterea, chemăm Ardealul să-și îndeplinească datoria sa istorică pentru creierea adevăratei presei românești,

Socotim că el nu va pregeta să ridice, cât de curând, în Cluj, Palatul marelui Cotidian al Ardealului, și să creieze aci cetatea sufletească ce-i va fi absolut necesară în lupta lui pentru ridicarea culturală, națională și morală a poporului românesc din aceste plaiuri.

Timpul faptei a sosit. Ardealul să reintre în buna sa tradiție de presă și de școală de naționalism!

N. Ghiulea

POLITICA EXTERNĂ

Spre conferința dezarmării

Dela 1919, când se lichida la Paris marele război, omenirea nu face decât o imensă și continuă efortare pentru garantarea păcii.

Idealul înlăturării războiului din viața internațională, idealul păcii veșnice de solidaritate și frăție universală, indiferent de deosebirile etnice sau religioase dintre oameni, n'a avut niciodată atâția partizani!

Am putea spune, fără exagerare, că de unde înainte de 1914 pacifiștii din lumea întreagă, deși destul de numeroși, constituiau numai o grupare internațională de idealisti, — după cele petrecute în răstimpul anilor 1914/1919, am ajuns cu toții la idealismul pacifist și că partizanii războiului, revanșarzii sau militaristii, alcătuiesc, astăzi, pretutindeni, o minoritate neînsemnată când nu constituiesc chiar excepția, camenilor abătuți dela regulile bunului simț ori ale judecății sănătoase.

Cu toate acestea, în ciuda quasi-unanimității pacifiștilor din lumea întreagă, trebuie să recunoaștem zădărnicia eforturilor generale pentru cauza păcii din pricina atmosferei de nesigurantă și de neîncredere a fiecăruia în manifestările sau declarațiile celorlalți. Bine înțeles că, aci, este vorba despre state privite ca membrii ai comunității internaționale și purtători de răspoaie.

Pactul Societății Națiunilor și protogolul dela Geneva

Printre eforturile cele mai importante și mai vizibile ale pacifismului contemporan, avem însăși creația Societății Națiunilor în momentul încheierii păcii generale. Întregul pact, prin cele 26 articole ale sale, nu este altceva decât o formidabilă și permanentă efortare pentru a împiedeca pe viitor războiul și a asigura popoarelor foloasele păcii veșnice. Toate creațiunile internaționale, anterioare sau posterioare datei de 1919, au fost coordonate și subordonate organismului dela Geneva numai și exclusiv întru atingerea acestui scop pacific. De câte ori vorbim — și, astăzi, vorbim cu toții așa de des! — despre Societatea Națiunilor sau despre o anumită activitate a ei, nu facem decât să ne referim la suprema instituție, pacifică a omenirii și la efortarea ei permanentă în direcția marelui scop: pacea.

Este netăgăduit că organismul dela Geneva a făcut mult și multe pentru a corespunde misiunii sale, dar n'a izbutit să facă nimic, după atâția ani, în direcția dezarmării.

Deși autorii pactului, conștienți de primejdia înarmărilor excesive pentru cauza păcii în lume, au căutat să le reducă, deși toată lumea este convinsă că înarmările constituiesc cauza permanentă a războaelor, — totuși, după

atația ani, limitarea armamentelor a rămas un simplu deziderat. Art. 8 din pact¹ n'a putut primi încă un început de executare fiindcă nici un Stat² membru al Societății Națiunilor n'a dobândit asigurarea necesară morală și materială, pentru viitorul său. Și, doar slară Domnului, în pact ca și în sânul Adunării sau Consiliului S. N. n'au lipsit și nu lipsesc eforturile permanente pentru a da Statelor-membre asemenea garanții de siguranță!

În acest sens, eforturile cea mai importantă și de valoare istorică, menită să dăinuiească mereu în ideologia pacifismului și solidarității internaționale integrale, o constituie vestitul protocol dela Geneva, admis în Adunarea a cincia a Societății Națiunilor, dar a căzut apoi, prin neratificare.³

Dela protocol la pactul uman

Astăzi, în persepectiva timpului, căderea vestitului protocol ne apare logică dacă o judecăm în întregul problemei siguranței Statelor.⁴ Entuziasmul pacifist și graba de a înfăptui ceea ce mai rămăsese în suferință din textul pactului sunt foarte firești și omenești, — dar ele nu sunt prin aceasta și politice. Idealismul pacifist al popoarelor, fie ele învinse sau învingătoare, nu poate face abstracție de realitățile politice ale vieții internaționale și nu poate sări în gol, dincolo de nevoile siguranței naționale a fiecăruia. Dacă învinșilor li-se impusese dezarmarea

¹ Pe care l'am mai reprodus în coloană revistei acesteia, a. I No. 28. Pentru amintire și precizie reproducem primul alineat din acest articol: „Membrii Societății recunosc că menținerea păcii impune reducerea înarmărilor naționale la minimum compatibil cu siguranța națională și cu îndeplinirea obligațiilor internaționale impuse de o acțiune comună.”

Alineatele următoare stabilesc pregătirea planurilor pentru această reducere de către Consiliul S. N. ținând seama de „situația geografică” și „condițiile speciale fiecărui Stat.” Limitele odată stabilite și admise de guverne nu pot fi depășite, prin noi înarmări, fără asentimentul Consiliului. Planurile de reduceri se revizuiesc la zece ani. Consiliul este dator, apoi, să controleze industriile de război ținând seamă de situația Statelor care n'au asemenea industrii? În sfârșit, toți membrii se obligă, prin același articol din pact, să-și comunice reciproc date asupra înarmărilor proprii, etc.

Un întreg program precis și amănunțit, dar foarte greu de realizat!

² Excepție face Danemarca, primul stat care și-a permis luxul să desființeze armata, grație situației sale geografice și lipsei de dușmăni sau poftă revanșarde din afară.

³ Vezi asupra acestei mari probleme de politică mondială articolele din Societatea de Măine, a. I No. 28—29 și a. II No. 21—22.

⁴ Vezi Societatea de Măine, a. II No. 10.

prin tratatele păcii și ea se executase prin faptul înfrângerii însăși, învingătorilor nu li-se putea impune același lucru fără compensația siguranței. Și fiindcă învingătorii, între dânsii, n'au isbutit să-și dea reciproc această siguranță, precum am văzut-o din refuzul Angliei de a-și asuma răspunderile prea grele ale protocolului dela Geneva, a fost fatal ca întreaga problemă a dezarmării să revină la punctul de plecare, — adică tot la textul platonice al art. 8 din pact.

Dorința și nevoia de pace, pentru vindecarea rănilor războiului, fiind, însă, mai puternică decât orice temeri, sau rezerve egoiste, Statele au trebuit să reia pe altă cale ideea fundamentală a protocolului dela Geneva.

În trilogia „siguranță, arbitraj și dezarmare”, ori în ce ordine am așeza elementele sale fundamentale — cu siguranța în frunte, după concepția franceză-polono-română, sau cu dezarmarea în prima linie, după vederile anglo-saxone — se cuprinde întreaga problemă a păcii și pacifismului contemporan. Ea trebuie să fie și va fi neapărat realizată, căci altfel nu ne-ar rămâne decât să disperăm de viitorul omenirii și al civilizației. Optimismul robust al câtorva capete superioare a pornit, cu succes, lupta împotriva neîncrederii sau a scepticismului celor mulți cari socotesc războiul ca o fatalitate menită să apese în veci asupra vieții omenirii.

Și un pas mare a și fost făcut. Opera înfăptuită la Locarno, către sfârșitul anului, 1925, după multe luni de tratative,⁵ este dovada netăgăduită că idealul pacifist nu-i atât de irealizabil pe cât se pare.

Anglia, eșind din izolarea ei, insulară și firească egoistă, pentru a-și lua răspunderi în garanția frontierei franco-belgo-germane, a înăbușit dintr'odată cel mai grozav focar de războaie pe care-l cunoaște istoria Europei de vre-o două mii de ani. Desigur, garanția păcii pe Rhin nu însemnează chiar asigurarea păcii generale în toată Europa, dar ea poate avea și are un efect covârșitor pentru siguranța altor regiuni primejdioase.

De altminteri, ce dovadă mai evidentă în acest sens decât legătura, rezultată chiar din convorbirile dela Locarno, între pactul siguranței renane și tratatele de garanție ale Franței cu Polonia și Cehoslovacia în vederea siguranței necesară în alte regiuni euro-

pene? Căci pacea pe Rhin însemnează în același timp pacea pe Vistula, pe Dunăre și la Nistru, — opera generală a păcii și a siguranței europene alcătuind un întreg indisolubil în cadrele fixate prin tratatele dela 1919.

Evident, consecința logică a pactului de siguranță renană a fost reluarea problemei pusă prin art. 8 din pactul Națiunilor în condițiunile noi ale situației internaționale.

Dezarmarea dinaintea Adunării a șasea dela Geneva

Pentru precizie, trebuie să spunem că încă dela a treia Adunare a S. N., ținută în 1922, s'a votat o rezoluțiune care amintea obligațiile art. 8 din pact și cerea lucrările pregătitoare pentru reducerea și limitarea înarmărilor. Între timp, comisia permanentă consultativă a Consiliului S. N. înființată chiar prin art. 9 din pact, ca o urmare a dispozițiilor cuprinse în art. 8, ajutată de o comisie temporară mixtă, a început să studieze realizarea dezarmării deocamdată prin controlul comerțului de arme. Conferința specială a și isbutit, la 17 Iunie 1925, să încheie un protocol interzicând războiul chimic și bacteriologic, ca anexă la convenția generală privind controlul comerțului de arme și munițiuni.

Vom nota că înlăturarea protocolului dela 1924, ca o creațiune integrală de pacifism și siguranță, n'a stingherit eforturile organelor speciale în direcția stabilită prin art. 8 din pact.

În sfârșit, evoluția problemei siguranței pentru Europa occidentală și tratativele ce au condus la Locarno, și-au avut ecoul chiar în sânul Adunării a șasea a S. N. din Septembrie 1925.

Amintirea protocolului căzut s'a manifestat destul de viu în această ultimă adunare, iar desbaterile ca și declarațiile diferiților delegați au reardus, mereu, în discuție, trilogia fundamentală „arbitraj, siguranță, dezarmare.”

Comisia întâia (pentru chestiunile juridice) și a treia (reducerea înarmărilor) ale Adunării au primit spre cercetare mai multe proiecte de rezoluțiune aduse de diferiți delegați ai Statelor.

Proiectul delegației spaniole, cercetat și completat, în special după observațiunile delegațiilor franceză și engleză, a dus la un text unic adoptat de plenul Adunării a șasea.

Această rezoluțiune punând din nou întreaga problemă a arbitrajului, siguranței și dezarmării, sfârșește, în ultimul alineat, printr'o invitație la adresa Consiliului de a începe studiile pregătitoare în vederea unei conferințe pen-

⁵ Cititorii noștri au putut urmări, treptat, fazele prin care a trecut opera de pace și de siguranță săvârșită la Locarno. Vezi Societatea de Măine a. II No. 30—31 și 44—47.

tru reducerea și limitarea înarmărilor. Astfel, ideea unei asemenea conferințe ce fusese fixată pentru data de 15 Iunie 1925 dacă protocolul de Geneva obținea numărul necesar de ratificări în timp util,⁶ revine la ordinea zilei.

Fără să intrăm în amănunte, este, totuși, interesant să spunem că rezoluțiunea spaniolă, în forma ei inițială, ridică două probleme intim legate, dar distincte.:

1) a studiilor pregătitoare pentru reducerea și limitarea înarmărilor și

2) a organismului cărui trebuiau să-i fie încredințate de Consiliu facerea acestor studii.

Curențe deosebite în privința studiilor pregătitoare dezarmării

Asupra primului punct s'au manifestat dela început, în sânul Adunării, două curențe deosebite: unul contra și altul pentru facerea acestor studii pregătitoare și introductive ale dezarmării stabilită prin art. 8 din pact.

Delegațiile care se arătau ostile acestor studii pregătitoare, în frunte cu cea italiană, socoteau că totul n'ar fi decât o muncă inutilă atât timp cât condițiile politice, favorabile dezarmării, n'au fost create în viața internațională. Numai încheierea pactelor de siguranță regionale și generalizarea lor, treptată, până se va ajunge, pe această cale, la siguranța tuturor prevăzută prin vestitul protocol de la Geneva, — ar constitui condiții politice prielnice pentru începerea dezarmării. Orice alte studii pregătitoare și'n special publicitatea dată cercetărilor ce s'ar întreprinde în scopul limitării înarmărilor, n'ar fi decât în defavoarea membrilor Societății Națiunilor astăzi când se mai găsesc State în afară de cadrul ei. Delegația italiană, semnalând primejdia publicității cercetărilor pentru dezarmare, sfârșia, totuși, prin a conveni la ideea studiilor pregătitoare.

Dimpotrivă, alte delegațiuni (Belgia, Danemarca, Ungaria, Norvegia, Franța, Olanda și Suedia) socoteau de pe acum, necesare asemenea studii pregătitoare, pe o bază cât mai largă și cu colaborarea tuturor organismelor tehnice ale S. N., astfel ca, în ziua când condițiile generale ale siguranței vor fi satisfăcătoare și Consiliul ar — socoti că se poate convoca o conferință internațională pentru dezarmare, — problema să fie gata, din punct de vedere tehnic, de a primi o deslegare concretă.

⁶ De majoritatea statelor reprezentate în consiliu și alți zece membri ai societății până la data de 1. Mai 1925.

Delegațiile franceză și polonă au ținut să accentueze că asemenea studii pregătitoare n'ar privi însuși programul unei eventuale conferințe și nici n'ar presupune cercetări concrete asupra posibilităților unei anumite țări. Cu atât mai mult aceste studii n'ar putea însemna investigațiuni asupra armamentelor diferitelor State. E vorba, însă, numai de studii teoretice pentru a pune în evidență elementele fundamentale ale problemei, ca d. p.: raportul dintre puterea de război și înarmările din timp de pace, rezezi-ciunea mobilizării, etc.

Punctele de vedere pro și contra s'au împăcat repede, în sensul începerii studiilor pregătitoare pe baza teoretic formulată, întrucât divergențele manifestate nu luau forme de intransigență din partea diferitelor delegațiuni.

În plus, precum a remarcat delegatul belgian, d-l de Brouckère, Consiliul S. N. era și obligat prin art. 8 din pact să procedeze la studii în vederea dezarmării.

Organismul pentru facerea studiilor pregătitoare

Asupra problemei a doua, ridicată prin rezoluțiunea spaniolă, s'au produs, de asemeni, divergențe de păreri în sânul Adunării.

Observațiile diferitelor delegațiuni asupra modului cum a fost alcătuită, încă din 1924, Comisia de coordonare⁷ a întregului material documentar privitor la dezarmare, au conchis că ea nu avea o bază destul de largă și democratică. Recunoscând, fără nici o rezervă, avantajul ca toate Statele cu loc în Consiliul S. N. să fie reprezentate în sânul Comisiei de coordonare, unele delegații socoteau foarte util să se admită și reprezentanții altor State-membre.

Asupra acestui punct, delegații Franței și Italiei au găsit neînțelepte observațiile formulate socotind că, prin reguli speciale de procedură, s'ar putea acorda și celorlalte State-membre ale Societății posibilitatea să asiste la lucrările Comisiei de coordonare, — dar sub condiția ca numai membrii Statelor cu loc în Consiliu să aibă ultimul cuvânt.

Formula finală, pe temeiul raportului întocmit de d. Beneș, a lăsat la latitudinea Consiliului să decidă în sensul observațiilor prezentate în Adunare cu privire la organizarea, funcționarea și numele Comisiei de coordo-

⁷ Rezultată ca organ unitar de lucru din colaborarea Comisiei permanente consultativă a consiliului, înființată pe temeiul art. 9 din pact, cu comisia temporară mixtă.

nare. Tot Consiliul S. N. va hotărî, în ultimă instanță, cu privire la eventuala conferință a dezarmării, precum și asupra studiilor pregătitoare necesare.

Între sesiunea din Septembrie și cea din Decembrie 1925 a Consiliului S. N., d-l Beneș a fost însărcinat să întocmească rapoartele, pe baza hotărârilor și a discuțiilor urmate. Pe temeiul acestor rapoarte la 12 ale lunii trecute s'a ajuns la o concluzie definitivă.

S'a hotărât instituirea unui Comitet pentru organizarea viitoarei conferințe de dezarmare, comitet pe baze mai largi întrucât din el vor face parte și reprezentanți ai Statelor care n'au loc în Consiliu, precum sunt România⁸ și Polonia. Acest comitet va avea să se întrunească, pentru prima oară, la 15 Februarie a. c., la Geneva, unde urmează să studieze un chestionar general cuprinzând șapte puncte în legătură cu problema dezarmării.

Chestionarul dezarmării

Este vorba, prin urmare, de un studiu introductiv și pur teoretic, după formula delegației franceze, asupra elementelor fundamentale ale problemei limitării și reducerii înarmărilor prevăzută în art. 8 din pactul S. N.

Printr'un chestionar general cuprinzând 7 puncte (admis de Consiliul S. N.) se caută elementele de egalizare și de comparație între diferitele State, potrivit situației și mijloacelor fiecăruia, pentru ca o eventuală scară a armamentelor — dacă s'ar ajunge la aceasta printr'o conferință internațională — să poată realiza maximum de echitate pentru toți membrii „dezarmați“.

Nu cere de pe acum Germania și va cere cu atât mai mult după intrarea ei în Societatea Națiunilor, egalitatea de tratament între învingători și învinși?

Iată textul chestionarului:

1. Ce se înțelege precis sub denumirea de armamente? Cu alte cuvinte: a) definiția elementelor militare, economice, geografice, etc. care alcătuiesc puterea armată în timp de război; b) fixarea elementelor speciale care alcătuiesc puterea armată în timp de pace și deosebitele categorii de armamente militare (marină, aviație, recrutare, exerciții militare, etc.)

2. Se pot reduce armamentele de război sau numai cele de pace? Prin ur-

⁸ Unele ziare menționând știrea despre constituirea acestui comitet, s'au grăbit să adauge că ar fi vorba „de un nou succes al României la Geneva.“ Cititorul a priceput imediat în ce constă „succesul.“

Cunoștința istorică

— Din punct de vedere logic —

mare, ce înseamnă și din ce ar consta reducerea sau limitarea înarmărilor?

3. După ce reguli se pot compara armamentele diferitelor State?

4. S'ar putea vorbi despre armamentele ofensive sau defensive?

5. După care principii s'ar putea stabili proporția armamentelor diferitelor State, ținând seama de numărul locuitorilor, de situația geografică, de comunicațiile terestre și maritime, de caracterul special al granițelor și de starea centrelor importante, adică a condițiilor principale pentru transformarea armamentelor de pace în armamente de război?

Și se precizează: a) Până la ce punct siguranța unui anume Stat atârână de ajutorul ce i s-ar da, în cas de atac, fie pe baza pactului S. N. fie pe temeiul convențiilor speciale? b) se pot sprijini efectiv eforturile către dezarmare cercetând în ce chip ar fi cu putință să se înlesnească, în cas de agresiune, ajutorul economic și militar pe temeiul art. 16 din pactul S. N.?

6. Se poate stabili vre-o deosebire între aviația civilă și cea militară?

7. E posibil să se înceapă printr-o dezarmare regională, iar pe calea aceasta se poate ajunge la dezarmarea generală?

Nu vom încheia acest articol fără o mențiune de interes deosebit: lupta ce s'a dat în ședința dela 9 Decembrie trecut a Consiliul S. N., între Franța și Belgia deoparte, Anglia de alta, cu privire la stabilirea chestionarului însuși.

D-l Chamberlain, delegatul englez, a ridicat obiecții împotriva unui program prea încărcat de lucru impus comitetului instituit, în opoziție cu delegatul francez, d. Paul Boncour, care afirma dorința guvernului său de a se face un studiu amănunțit asupra întregii probleme.

Această divergență categorică anglo-franceză se întemeiază pe situația geografică deosebită dintre cele două State: pentru Anglia, reducerea armamentelor se limitează la puterea militară de uscat; pentru Franța, nu se poate vorbi cu adevărat de militarism excesiv decât îmbrățișând și puterea militară pe apă a Statelor.

Siguranța Angliei insulare, ca și a Statelor Unite⁹ sau a Japoniei, o garantează mai ales forța maritimă, pe când pentru Franța, ca și pentru toate Statele continentale și cu vecini primejdioși, aceiași siguranță o dă în special forța terestră. **N. Dașcovici.**

⁹ Notăm că Germania, Statele Unite și Rusia au fost invitate să colaboreze la pregătirea conferinței pentru dezarmare.

Ceeace caracterizează în deosebi mișcarea filosofică a ultimelor decenii, este importanța pe care-au câștigat-o problemele de metodologie. Unii văd în aceasta o sinucidere a filosofiei însăși, care în loc să caute deslegarea marilor probleme ce au frământat veacuri de-arând gândirea filosofică, își mărginește acum preocupările la chestiuni de metodă. Nu examinarea metodei diferitelor științe și a filosofiei însăși trebuie să formeze, după aceștia, obiectul cercetărilor filosofice, ci marile chestiuni metafizice, ultima realitate a lumii, originea și înțelesul vieții. A renunța la aceste probleme, înseamnă nu numai o modestie prea excesivă, ci o lipsă completă de bărbăție din partea filosofilor contemporani, înseamnă lașitate în a ataca problemele filosofice centrale, a căror deslegare singura poate însemna un progres al filosofiei și o îndreptățire a ei. Lumea așteaptă de la filosofie, nu lumină asupra diferitelor metode pe care le aplică diferitele științe, ci soluționarea problemelor care-i stau pe inimă. Nu vrem să discutăm în rândurile de față întrucât această părere este sau nu îndreptățită sau întrucât științele în genere au făcut progrese punându-se în slujba nevoilor mai mult sau mai puțin imediate ale publicului. Vrem numai să relevăm un fapt, care nu trebuie pierdut din vedere atunci când se pune la îndoială utilitatea științifică a cercetărilor metodologice: filosofia, ca orice știință de altminteri, a avut totdeauna de însemnat un progres, atunci când a descoperit o nouă metodă și și-a dat seama în ce constă această nouă metodă. De aceea marii descoperitori de metodă sunt și cei mai mari filosofi: Plato, Descartes, Kant. Progresul științific este așa de strâns legat de metodele științifice încât nu se poate concepe progres științific fără o limpede, clară concepție asupra metodei cu ajutorul căreia el este descoperit.

Obiectul central al cercetărilor metodologice l-au format în ultimele decenii așa numitele științe istorice. Secolul al 19-lea a descoperit un întreg domeniu, care până atunci fusese complet ignorat: domeniul culturii. Un întreg grup de științe au luat naștere în acest secol și când asupra necesității lor și asupra rezultatelor la care ele ajunseseră nu mai putea fi îndoială, s'a născut întrebarea: de ce metodă se folosesc aceste nouă științe și ce anu-

me urmăresc ele? Urmărește istoria, istoria dreptului, a artelor, filologia etc. să stabilească legi generale, așa cum fac toate științele exacte, sau scopul lor se deosebește principial de al acestora din urmă? Este metoda științelor istorice identică cu metoda științelor exacte? Istorici de mâna întâi, dintre cari e deajuns să amintim pe Buckle și Lamprecht, fascinați de maiestatea științelor exacte, n'au stat la îndoială să se declare partizani ai metodei științelor exacte și în consecință să se străduiască de a da istoriei caracterul unei științe exacte. Era însă această năzuință a lor îndreptățită? Urmărește în adevăr istoria stabilirea de legi necesare și universale așa cum fac științele exacte? Poate există vre-o asemănare între felul cum procedează științele exacte și felul cum procedează științele istorice? Și dacă nu există niciuna în ce constă atunci structura logică a științelor istorice?

Cel dintâi care și-a pus această problemă și căreia i-a dat o soluție, care deschide o nouă epocă în felul de-a înțelege istoria ca știință, a fost, din rândurile filosofilor, W. Windelband.¹ Lui i-a urmat, cu o operă care privește problema în toată întinderea ei, H. Rickert.² Științele se împart după ei în două grupe: științe, care caută să descopere legi și subsumează orice fenomen acestor legi și științe, care au ca obiect un singur fenomen, ce numai odată se întâmplă și nu se mai repetă niciodată. Cele dintâi se slujesc de abstracție și privesc lucrurile numai prin ceea ce ele au comun, cele din urmă se slujesc de intuiție și privesc fenomenele numai prin ceea ce ele au individual; cele dintâi sunt științe nomotetice, cele din urmă ideografice. Realitatea deci poate fi privită din două puncte de vedere diametral opuse: sau din punct de vedere nomotetic și atunci tot ceea ce-i intuitiv, individual, deosebit, este lăsat la o parte și numai ceea ce fenomene-

¹ Geschichte und Naturwissenschaft, 1894, Retipărită în Prealudien, 7 u. 8 Aufl. 1921. V. și Einleitung in die Philosophie, 2 Aufl. 1920, și Prinzipien der Logik in Encyclopaedie der philosophischen Wissenschaften, 1912.

² Grenzen der Naturwissenschaftlichen Begriffsbildung, 1896, 3 u. 4 Aufl. 1921; Naturwissenschaft und Kulturwissenschaft, 1898, 4 u. 5 Aufl. 1921, și Geschichtsphilosophie, studiu apărut în Philosophie im Beginn des 20 Jahrhunderts, 1907, apărut și separat în 1924.

nele au comun, identic între ele prezintă interes și în chipul acesta obținem o lume de pure cantități independente de timpul și spațiul real; sau din punct de vedere ideografic și atunci fenomenele sunt privite individual, așa cum se întâmplă ele în realitate, ca ocupând un anumit loc în spațiu și o anumită durată în timp, ca nerepetându-se niciodată. Știința fundamentală, care privește fenomenele numai în ceea ce ele au intuitiv, deosebit, individual, este istoria. Și fiindcă istoria urmărește alt scop decât științele nomotetice, ea se folosește în prelucrarea materialului pe care-l are de alte noțiuni decât științele nomotetice. Ea nu lucrează, ca acestea din urmă, cu noțiuni generale, ci cu noțiuni individuale. În chipul acesta ea rămâne, dintre toate științele, cea mai aproape de realitate, căci ea vrea să redea fenomenele așa cum ele se întâmplă în toată plenitudinea lor în realitate. Un fenomen istoric este interesant nu prin ceea ce el are comun cu alte fenomene, ci prin ceea ce el se deosebește de ele. Obiectul istoriei este deci ceea ce se întâmplă o singură dată și ea procedează totdeauna individualizând. Noțiunile individuale nu esclud însă din conținutul lor note generale; așa de pildă noțiunea individuală Bismarck cuprinde o seamă de note generale — german, om politic, cancelar —, care nu împiedică cu nimic existența noțiunii individuale Bismarck. Dimpotrivă: elementele generale, care alcătuiesc conținutul unei noțiuni individuale, pot fi astfel reunite, încât să redea un tot individual. De aceea nu trebuie confundate elementele generale, care alcătuiesc conținutul unei noțiuni individuale, cu noțiunile generale, instrumentul logic al științelor exacte.

Dar dacă obiectul istoriei e ceea ce ocupă un anumit loc în spațiu și o anumită durată în timp, nu se atribuie prin aceasta istoriei domenii, ce nu cad în sfera ei de cercetări? Căci nu trebuie să se uite: tot ceea ce se întâmplă real e individual, unic. Nici un fenomen din natură nu-i identic cu un alt fenomen, nici un fenomen nu se întâmplă a doua oară exact la fel cum s'a întâmplat întâia oară, ci totul e într-o permanentă transformare. Care fenomene individuale, unice, cad atunci în sfera istoriei? Acelea, răspund Windelband și Rickert, care sunt indisolubil legate cu valori. Un fapt, o operă artistică, o personalitate prezintă interes pentru istorie, fiindcă în ele e cuprinsă o valoare. Precum deosebirea dintr'o bucată de cărbune și un diamant stă în valoarea pe care-o conține diamantul, valoare ce-l face indivizibil, așa e și cu

fenomenele istorice: unitatea individuală a unei personalități stă în valoarea pe care ea o conține și personalitatea trebuie privită ca un întreg, dacă vrem să-i înțelegem cu adevărat însemnătatea istorică. Valoarea, care-i cuprinsă într'un fenomen istoric face acest fenomen indivizibil, unic, nefinlocuibil. Fie că știința istoriei privește o singură personalitate, sau o anumită epocă, sau o întreagă perioadă, ea privește toate aceste fenomene ca fenomene individuale, unice, ce s'au întâmplat o singură dată și nu se vor mai repeta deapuri. Noțiunea de valoare este așa de importantă pentru istorie ca știință, încât fără ea știința istoriei nu poate ființa ca atare. Cuvinte ca istoric caracteristic sau necaracteristic, esențial sau neesențial, important sau fără importanță, nu ar avea nici un sens, dacă în dosul lor nu s'ar ascunde noțiuni de valoare. Noțiunea de valoare constituie criteriul după care istoricul alege materialul, clasează fenomenele istorice și le stabilește importanța. Istoria este deci o știință care raportează fenomenele particulare, unice, la valori. Aceste valori sunt valorile istorice și ele au o valabilitate absolută.

Dar dacă istoria are ca obiect ceea ce-i particular, nu dispate prin aceasta limita dintre știința istoriei și artă în genere? Nu, răspunde Rickert. Intre istorie și artă există o deosebire fundamentală, care nu poate fi suprimată prin faptul că și istoria se ocupă cu ceea ce-i individual. Deosebirea aceasta stă în faptul că, în vreme ce istoricul e continuu preocupat de grija de-a reda numai ceea ce s'a întâmplat în adevăr, artistul nu se îngrijește nici odată de așa ceva. Afirmările istoricului vor și trebuie să fie adevărate, pe când pentru artist nu există criteriul logic de adevărat și fals. Artistul are toată libertatea să-și aleagă materialul de unde vrea și cum vrea, el poate să-l transforme în așa grad, în cât în opera lui să nu se mai recunoască nimic din faptul concret dela care a plecat: numeni nu-i va face din acest lucru o obiecție, dacă opera lui e estetic perfectă. O altă deosebire stă în faptul că, pe când o operă artistică e cu atât mai perfectă, cu cât ea a reușit să redea obiectul mai izolat de realitatea înconjurătoare, o expunere istorică e cu atât mai exactă, cu cât ea isbuteste să prezinte un fapt ca un inel dintr'un întreg lanț de evenimente. În vreme ce artistul deci trebuie totdeauna să izoleze, istoricul trebuie să stabilească legături. O deosebire stă însă și în faptul că pe când intuiția, imaginea, pentru artist e scop, pentru istoric ea e numai mijloc. Cu

alte cuvinte istoricul poate întrebuința, ca și artistul, imagini, el poate face uz de fantazie pentru a reda cât mai multă plasticitate faptelor pe care le descrie, cu o condiție însă: ca aceste imagini să nu fie scop, ci numai mijlocul de a reda cât mai multă viață evenimentelor trecute.

Istoria se deosebește deci fundamental de științele nomotetice și anume ea se deosebește logic prin faptul că individualizează, pe când științele nomotetice generalizează, și obiectiv (sachlich) prin faptul că ea raportează fenomenele la valori, pe când pentru științele nomotetice valorile, pozitive sau negative, sunt absolut irelevante. Nu numai istoria însă procedea-ză individualizând și raportând faptele la valori, ci o întreagă serie de științe: știința religiilor, a dreptului, a artelor, filologia, doctrina statelor. Istoria înseamnă pentru aceste științe modelul logic, prototipul lor metodologic. Iar spre deosebire de științele pozitive care au ca obiect natura, științele istorice au ca obiect domeniul culturii, fructul muncii comune a umanității. De aceea deosebirea între științele naturii și științele culturii e și obiectiv (sachlich) și logic singura îndreptățită.

Știința istoriei nu are nevoie de altă știință, care să-i asigure fundamentul, ci ea însăși alcătuiește fundamentul celorlalte științe ale culturii. De aceea încercarea mai tuturor istoricilor din ultimul timp de-a face din psihologie baza istoriei, înseamnă o încercare fără nici un sort de isbândă. Procedul logic al psihologiei cât și scopul pe care-l urmărește ea, nu poate fi nici măcar comparat cu procedul logic și scopul pe care-l urmăresc științele istorice. Psihologia procedează, ca orice știință nomotetică, generalizând și ea vrea, ca orice știință nomotetică, să stabilească legi. Psihologia cerce-tează „natura” sufletului, fenomenele sufletești, care, ca și fenomenele fizice, sunt o realitate empirică. Și dacă natura înseamnă un complex dominat de legi imanente, care produce tot din sine însuși, fără să se îngrijească de valori în genere, atunci poate fi numită și psihologia o știință a naturii. În cazul acesta noțiunea natură capătă un înțeles generic și cuprinde în sine atât realitatea fizică cât și pe cea psihică. Faptul că psihologia se ocupă cu fenomene psihice pe când celelalte științe ale naturii se ocupă cu fenomene fizice „nu poate constitui, spune Rickert, nici când o deosebire principială de metodă.” Psihologia generalizează și caută să stabilească legi, de aceea ea nu poate sluji drept

bază istoriei, cu atât mai puțin celorlalte științe ale culturii. Psihologia este o știință nomotetică, istoria o știință ideografică, ce raportează fenomenele la valori, și între una și alta nu există punte de trecere.

Cercetările lui Windelband și Rickert asupra metodologiei istoriei pun înfățișat capăt unei erori, care a dăinuit de la Plato și Aristoteles până în zilele noastre. Știința a însemnat în tot acest lung răstimp numai ceea ce se ocupă cu generalul și caută să stabilească legi, pe când fenomenele individuale, unice, nefnlocuibile, au fost socotite ca opoziții efemere, ce nu îngăduie o cercetare științifică și nici n'au merită. Secolul al 19-lea însă a dovedit că pot exista științe, ce au drept obiect, ceea ce-i particular. Opere monumentale, al căror caracter științific nu putea fi pus la îndoială și care cercetau diferite domenii ale culturii, stă-

teau maiestros în fața operelor monumentale ale științelor nomotetice. Logica sau mai bine zis acea parte a logicii care se mai chiamă și metodologie sau teorie a științelor, nu putea acum să mai întrebe, dacă în afară de științele nomotetice mai sunt posibile și alte științe, de altă natură căci aceste științe erau chiar în ființă, ci ea trebuie numai să întrebe cum sunt aceste științe posibile? Ea trebuie să întrebe, care-i procedeu logic al acestor științe și ce vor ele? Răspunsul exact la această întrebare a însemnat nu numai o clarificare a istoricilor înșiși asupra chipului cum prelucrează ei logic materialul pe care-l au la îndemână și asupra felului pe care-l urmăresc științele culturii, ci și o îmbogățire a teoriei științelor prin lărgirea noțiunii de știință însăși.

N. Bagdasar

PROBLEME ECONOMICE

Probleme locuințelor în statele Unite

Cooperativele de locuințe sunt de două feluri. Unele construiesc case pentru vânzare, altele pentru închiriere. La afară de acestea există mai ales în Statele Unite, societăți de construcție, cari nu construiesc ele însele, ci ajută cu bani pe acei dintre societari, cari doresc să-și contruiască case și să devină, în felul acesta proprietari. Acestea se numesc *societăți de construcție și de împrumut*. În Anglia, se numesc numai societăți de împrumut.

Societățile acestea au două categorii de societari: sunt unii cari intră în societate cu scopul de a-și clădi o casă, sunt alții, cari sunt conduși numai de dorința de a-și plasa bine capitalurile, neavând intențiunea să ajungă proprietari de case.

Procedura la aceste societăți e următoarea:

Societatea emite acțiuni de câte 1000 dolari fiecare acțiune, ceea ce e egal cu 5000 franci aur, sau cam cu 200 mii lei românești.

Fiecare societar trebuie să subscrie un anumit număr de acțiuni. Celce nu are banii pentru a vărsa valoarea totală deodată, plătește în fiecare lună 5 dolari de acțiune. În cazul acesta societarul își va putea plăti valoarea întregă a acțiunilor numai peste un timp îndelungat. Va fi, deci, silit să aștepte mult până când va obține dreptul de proprietate asupra casei.

Societatea, spre a le veni acestora într'ajutor, se folosește de un sistem foarte ingenios. Se dă ca ajutor coso-

cietari, cari îi ajută să-și formeze capitalul necesar. Acești cosocietari n'au intențiunea de a deveni proprietari de case, dar nici intențiuni filantropice. Ei urmăresc o plasare cât mai rentabilă a capitalurilor economisite. În loc să depună banii, cum se face la societățile de economii, în formă de depuneri benevole, societatea de construcție îi silește să facă vărsăminte repetate în formă de subscriere de acțiuni. Fiecare e dator să subscrie cel puțin o acțiune în valoare de 100 dolari, pe care o plătește în rate lunare de câte 5 dolari.

Societarii cari vreau să-și cumpere o casă sunt și acționari și debitori. Ca acționari sunt obligați să facă vărsăminte lunare, spre a acoperi treptat valoarea acțiunii. Ca debitori sunt obligați să plătească dobânzile la împrumut până când se va achita valoarea acțiunii și se va acoperi împrumutul.

Un alt avantaj stă în faptul, că societarii sunt obligați, sub amenințarea de întârziere, să facă vărsăminte regulate, lunar și în mărimea fixată. Acest fel de plată, prin caracterul lor obligator, sunt cele mai bune.

Un alt avantaj e și acela, că acești cosocietari, fiind acționari și nu depunători, se bucură de toate beneficiile societății. Ei nu încasează numai dobânzi ci primesc și dividende. Aceste persoane, făcând o plasare de capital foarte rentabilă, ajută prin aceasta pe cei ce vreau să devie proprietari de

case, fără ca prin aceasta să sufere ceva pagubă. Fără să vrea fac un act de prețioasă filantropie.

Pentruca acest sistem să dea rezultate, e de lipsă ca societarii de categoria a doua, adică cosocietarii, să fie mai numeroși ca cei de categoria întâia.

La societățile de construcție și de împrumut americane raportul numeric al societarilor este următorul: 26 la sută candidați de proprietari și 74 la sută creditori sau cosocietari.

Cu toate acestea, pentruca să ajungă toți societarii proprietari de case la societățile americane e de lipsă un termen lung, de 10—12 ani.

În ce privește seria în care ajung proprietari de case se folosesc mai multe sisteme. În unele societăți societarii primesc casele în ordinea înscrierilor ca societari. La altele se folosește tragerea la sorți. Americanii întrebuintează în societățile lor sisteme diferite. Aceasta se face prin licitație care n'are ca obiect construirea casei ci capitalul necesar pentru construire. Capitalul se dă aceluia care oferă dobânda cea mai mare, sau care dă societății un premiu, care se scade din suma ce are de primit. Bunăoară la un capital de 5000 dolari se mulțumește să primească numai 4500, dând 500 dolari ca premiu pentru societate. Dobânzile mărite și premiile sporesc beneficiile societății. Sunt, prin urmare, în folosul celorlalți societari cari n'au ajuns încă societari întrucât reduce termenul de împrumut.

Cu toate acestea sistemul de premii începe să fie părăsit și înlocuit de cel după ordinea înscrierii. Cine s'a înscris mai întâiu, acela va primi casa cel dintâiu. Aceasta e și mai echitabil.

Societăți de felul acesta sunt în Statele Unite foarte numeroase: 6806 societăți. 3.335.000 societari, 3,342 milioane dolari. În banii noștri peste 70 milioane de lei.

Numărul caselor construite cu ajutorul acestor societăți este foarte mare. În Filadelfia, unde sunt aproape 500 societăți, s'au construit peste o sută mii de case. Numărul acesta colosal îl putem aprecia numai, dacă ne gândim la orașelele noastre cu câte 2—3 mii de case. Inuși Parisul are numai 90 mii case. Casele construite de aceste societăți sunt mici, sistem cotêge. Fiecare proprietar își are casa lui. De aceea Filadelfia se numește orașul caselor proprii.

P. Suciin

Informațiile sunt luate din conferințele lui Charles Gide, ținute la „Collège de France“.

Un buletin pedagogic

Seminarul de pedagogie teoretică de la Universitatea din București, de sub conducerea d-lui prof. univ. G. G. Antonescu, ne prezintă un „Buletin“, asupra activității seminariale din anul 1924/25, precum și un program de activitate pe anul 1925/26.

Iată o publicație pedagogică de o reală valoare, pentru lumea noastră școlară de toate gradele și categoriile.

Deși lucrarea e elaborația unor preocupări teoretice-științifice, dintr'un institut universitar, ea totuș e accesibilă tuturor acelor cari voesc să devină adevărați îndrumători și conducători în opera atât de grea a instrucției și educației tineretului din zilele noastre. Și aceasta cu atât mai mult, întrucât subiectul principal al lucrării îl formează problema școlii active, o problemă ce în ultimul timp agită așa de mult și de intensiv o întreagă lume școlară. E una din problemele pedagogiei moderne căreia i s'a dat, și i se mai dă încă în parte și azi, cele mai multe explicații, înțelesuri și aspecte, ce ne conduc la totațtea concepții ale școlii active, conform punctului de plecare.

Așa avem, pe lângă o mulțime de aspecte mai secundare, câteva direcții principale, sulate în acest studiu de d. G. G. Antonescu, precum și de ceia-lți colaboratori ai dănsului, anume: concepția materialistă, cea realistă, cea intelectual-materialistă și cea integrală-unitară. Aceasta din urmă, cu drept cuvânt e susținută în întregime de toți colaboratorii susnumitului „Buletin“. Căci, după cum bine observă d. G. G. Antonescu, în adevărata „școală activă“ trebuie să se manifeste într'un echilibru perfect întreg spiritul activ; atât în direcția intelectuală, cât și în cea morală sau afectivă și nu numai în direcția muncii manuale, care ne poate conduce la o concepție unilateral materialistă.

Și dacă adevărata concepție a școlii active nu e altceva decât un proces întreg de evoluție naturală, în decursul timpului, a culturii pedagogice și ca atare un „progres realizat prin evoluție și nu prin revoluție“, acest lucru însă nu va să zică, că nu poate să existe anumite progrese în știință cari pot să revoluționeze în mai multe puncte esențiale concepția unei științe, fără ca ele să fie „modă“; mai ales atunci, când și reprezentanții acelor direcții sunt cu adevărat „sinceri“ în concepția ce reprezintă.

Acest lucru se observă și în direcția școlii active, precum și la mulțimea reprezentanților ei adevărați, cari cu toții au fost sau sunt sinceri în punctul lor de vedere. Tocmai grație acestui fapt, precum și mulțimei deosebite de laturi în concepția ce ei au sulevat, s'a putut ajunge la câștigarea adevăratului conținut, deși complex în elementele lui, în ansamblul lui ca scop totuș unitar, acela al școlii active integrale. Dacă mulțimea aspectelor deosebite, manifestate în noile direcții, n'au schimbat concepția „clasică-filosofică“ a școlii active, ele au dat totuș acesteia o mulțime de elemente noi, necesare în zilele noastre unui adevărat spirit activ, ce trebuie să trăiască și să acționeze într'un mediu ce prezintă atâtea noi manifestări de viață.

Dacă nu s'a schimbat atât conținutul școlii active, totuș s'a schimbat, prin noile direcții, în deosebi metoda de activitate în noua școală activă integrală. Ea a luat acele direcții, și tinde spre utilizarea acelor mijloace, cu ajutorul cărora se poate crea în adevăratul înțeles al cuvântului spiritul activ, de care școala și societatea de azi are așa de mare nevoie. Punctul central al noiei metode îl formează principiul individualizării, în legătură cu acela al diferențierii specifice a diferitelor elemente, cari numai tratate în conformitate cu nota lor specifică vor putea deveni spirite active de creație culturală. Mulțimea metodelor noi tind tocmai spre realizarea acestor considerate.

Iată și principalele probleme ale școlii active, tratate în acest „Buletin.“

În introducere d. G. G. Antonescu tratează concepțiile fundamentale ale școlii active, originea ei, precum și caracterizarea atitudinii active a spiritului.

A) Partea teoretică:

1. Înțelesul și direcțiile fundamentale ale școlii active. (M. Ujă).
2. Fundamentul istorico-pedagogic al școlii active. (I. Dumitrescu).
3. Fundamentul filosofic al școlii active. (Elena Vellescu).
4. Fundamentul bio-sociologic al școlii active. (V. Gherasim).
5. Fundamentul psihologic al școlii active. (Victoria C. Petrescu).

B) Partea aplicativă:

1. Jocul și activitatea practică în școala activă. (G. Băcanu).

2. Intuiția în școala activă. (Zoe Manoliu).

3. Educația intelectuală în școala activă. (Lucreția Platamona).

4. Educația morală și religioasă în școala activă. (Virgil Godeanu).

5. Educația socială în școala activă. (Alex. Bogdan).

Locul nu ne permite să intrăm într'o discuție de amănunt și analiză critică a acestor probleme. Ele sunt tratate cu acel avânt caracteristic unei generații tinere, dornică de muncă și progres științific. Unele deviații în concepție, precum și unele vederi mai subiective, ce se manifestă în câteva direcții în cadrul problemelor tratate, sunt explicabile, având mai ales în vedere subiectul atât de dificil al problemei, în genere.

Buletinul mai cuprinde, pe lângă indicațiunile prețioase asupra felului de activitate din seminar și un program de activitate al institutului pe anul școlar 1925/26, în care se va studia problema: „Individualismul în pedagogie.“

Tot aici mai găsim și un „Buletin al bibliotecii“, cu o bogată literatură pedagogică, dând prețioase indicațiuni de bibliografie în diferitele direcții și probleme pedagogice.

Buletinul seminarului de pedagogie teoretică de la universitatea din București, în ansamblul lui, ne prezintă o oglindă fidelă a unei activități științifice serioase și sistematic organizate.

O atare organizație de muncă științifică și sistematică, în care mulțimea elementelor acționează, creiază și produc rezultate de reală valoare, conform forțelor lor specifice, e în sine o școală activă.

Petru Ilcuș.

GREVA AVOCAȚILOR

Avocații din România prin barourile lor competente au hotărât în principiu declararea grevei. Se prea poate că pe când rândurile acestea vor ajunge în fața cititorilor, greva să fie fapt. Motivele ei? A-le înșira, ar însemna a face procesul întregii legiferări a guvernului actual, care a disconsiderat necesități și principii juridice, uneori intenționat, din interese nemărturisite, altele din lipsă de competență juridică. Uniunea avocaților declară greva ca o reacțiunea a conștiinței juridice, care se ridică împotriva unei stări de lucruri dăunătoare. Am dori ca mișcarea avocaților să poată restabili echilibrul amenințat al justiției, fără greva, care chiar pusă în serviciul unei cauze bune, poate avea urmări dăunătoare justiției.

Rămâne să vedem însă dacă guvernul va ști adopta un punct de vedere conciliator.

DISCUȚII LITERARE

Cartea franceză pe piața Clujului

În lumea cărților de pe piața Clujului, după unire s'a săvârșit o mare revoluție, care-și are punctele ei de legătură cu cealaltă revoluție, politică, ce a schimbat așa de radical întreaga viața Ardealului. Nu ne gândim acum la năvălirea într'un număr neobișnuit a cărților românești în librăriile clujene, odată cu creiarea unui centru de cultură românească în acest oraș — un fenomen care nu are nevoie de nici o explicație specială, — ci numai la schimbarea care s'a produs în etajera cărților streine, și din punctul de vedere al cererii publicului românesc. Această schimbare de altfel nu s'a întâmplat numai în Cluj, și în întreg Ardealul; am ales însă Clujul ca punct de observație fiindcă acest oraș este cel mai reprezentativ, fiind focarul de cultură al regiunii de dincoace de munți.

Înainte de război, mai bine zis: înainte de unire, în biblioteca particulară a cărturarului român din Ardeal, dintre cărțile streine stăpâna cartea germană și cartea maghiară, prin intermediul căreia de cele mai multe ori venia aceeași cugetare germană. Această carte era mai ieftină și mai folosită pentru că ea era temeiul învățământului mediu și superior al țării, care fasona în majoritatea cazurilor și pe intelectualii români. Era și mai ușoară de înțeles, întrucât, prin forța împrejurărilor, Românii învățau dintre limbile streine mai întâi ungureasca și germana, și numai rarioreori câte o limbă romanică din Apusul Europei. Deci, nu exclusiv, dar în majoritatea cazurilor, intelectualii români din Ardeal erau fiii adoptivi ai cugetării germane, care-și urma astfel triumfătoare drumul spre Răsărit.

Fenomenul era bătător la ochi mai ales pentru Românii din Regatul liber, cari l-au remarcat și au combătut efectele lui rele asupra spiritului poporului românesc, cu o altfel de constituție și cu o altă formă firească de manifestare. Căci în Regatul liber stăpâna cultura franceză și chiar aceia dintre învățații noștri cari sunt socotiți un produs al culturii germane, ca Titu Maiorescu sau Mihail Kogălniceanu, nu s'au mulțumit numai cu ceea ce le-a dat școala germană, ci au căutat-o și pe cea franceză, și prin aceasta au putut face o selecțiune în aporturile acestor două culturi, alegând semințele cele mai bune din amândouă părțile, cari s'au completat într'o unitate superioară.

Astăzi pe piața Clujului e luptă dela egal la egal între cartea franceză și cea germană, și s'ar putea chiar prevedea biruința celei dintâi. Cartea maghiară, întrucât e vorba de știință și de filosofie, adecă de disciplinele cari conturează creștetul unei culturi, pentru publicul românesc înseamnă prea puțin ca ea să poată fi socotită o mare putere combatantă în această luptă.

Lupta dela egal la egal între cele două rivale se poartă chiar în librăriile unguerești din centru cari — toate — se mândresc cu cărțile streine și în rândul întâi cu cele germane și franceze, iar în librăriile românești cartea franceză este atotstăpânitoare. Librăriile românești s'au lipsit cu totul de cartea germană, ca de un lucru de prisos.

Ce factori au determinat această schimbare? Căci nu e vorba de o tabelă de logaritmi, aceeași oricare ar fi naționalitatea editorului și pe care o primești bucurios în orice limbă i-ar fi scris titlul — mai ales dacă nu o ai în limba proprie, — ci de toată galeria acelor opere cari îmbrățișează știința naturii, a sufletului omenesc și a creațiilor lui. Și intră în această categorie toate manualele științifice universitare, de o utilitate imediată, între cari deosebit se bucură de o mai mare reputație cele franceze, alături de manualele redactate direct în limba noastră, cari sporesc mereu în toate ramurile. Să ne gândim numai la celebra colecție Testut, socotită de mediciniști ca o temelie a viitoarelor lor cariere.

Lucrurile nu se pot determina cu precizie matematică, dar de sigur un motiv de economie bugetară este unul dintre factorii hotărâtori ai acestui fenomen. Cartea franceză este mult mai ieftină decât cea germană, care, mai ales de când în regimul economic al Germaniei s'a introdus moneda-aur, este inaccesibilă unui om ce trăește dintr'o cotă lunară, de multe ori prea modestă și aceasta. Cartea franceză este uneori mai ieftină decât o carte corespunzătoare românească. Este apoi o altă cauză marea schimbare săvârșită în învățământul nostru, în care acum limba franceză a câștigat locul întâi după limba maternă la toate categoriile de școale, iar limba germană abia și-a păstrat poziția pe care o avea înainte la școlile cu limba de propunere română. Și cum limba franceză se învață cu mare ușurință de un Român, pentru asemănarea ei cu limba noastră, astăzi este cu mult mai mare numărul cetitorilor cărții franceze, decât erau înainte cei ai cărții germane, chiar făcând abstracție de proporția de sporire în general a numărului intelectualilor români de după unire, față de cei dinainte de unire, în urma necesităților vitale ale neamului nostru, pus în alte condiții de existență.

Dar, în afară de aceste considerațiuni de utilitarism și de comoditate, un factor de ordin mai înalt credem că trebuie deslușit la originea acestui fenomen: preferința pe care o câștigă în sufletul Ardeleanului cugetarea franceză față de cugetarea germană, care l-a stăpânit până acum aproape exclusiv. Faptul este destul de semnificativ.

Pe Românul din Regatul vechiu îl caracterizează vioiciunea de cugetare și spontaneitatea de acțiune, o inteligență mai

ascuțită, mobilă, care sesizează mai repede un fapt de gândire și o agerime a acțiunii, care de multe ori apare o ușurință, dar este o urmare firească a celeilalte agerimi, de cugetare. Căci între gând și faptă este o corelație psihică bine determinată. La Românul ardelean nu găsim acest tempo nici în gândire și nici în acțiune. Românul ardelean cugetă mai încet, după cum și vorbește. Poate cugetul și fapta lui sunt mai temeinice, mai îndelung elaborate în atelierul sufletesc și astfel mai durabile, ca efect, dar ele sunt lipsite de spontaneitatea care caracterizează pe Românul din Regatul vechiu. Această diferență de psihologie va avea mai multe cauze, dar una dintre cele mai importante este de sigur înrăurirea culturală care s'a suprapus în veacul trecut, mai ales, asupra poporului român de pe cele două versante ale Carpaților: dincolo de munți înrăurirea culturii franceze și dincoace cea a culturii germane. Cugetarea franceză, logică, limpede, exprimată într'o limbă cu aceleași note caracteristice predominante, a cultivat și a agerit inteligența firească a Românului — în Principatele libere, pe când cugetarea germană, greoaie, meticuloasă, discontinuă, ca topica frazei germane, a îngreunat cugetarea Ardeleanului și i-a încetenit merul acțiunilor lui. Prin natura fondului etnic însă poporul român și-a găsit în cugetarea franceză alvia firească a cugetării proprii. Peste zece veacuri de izolare, în tovărășia unor popoare cu altă origine, cu alte tendințe sufletești și cu alte forme de manifestare a acestui substrat psihic, poporul român s'a întâlnit în veacul trecut în manifestările lui de viață cu celelalte popoare romanice din Apusul Europei și a restabilit unitatea sufletului latin. Românul din Ardeal a rămas și pe mai departe într'o izolare de acest „front unic.“ Astăzi însă, eliberat de lanțurile streine, el a îmbrățișat cu bucurie o nouă atitudine și caută să-și apropie cultura franceză, adecă sistemul de cugetare latin.

Spuneam că nu putem preciza matematic fenomenul, dar îl simțim cu destulă evidență. Se va obiecționa, întrucât am vorbit de domeniul științei, că știința este universală, și, prin urmare, nu are mare importanță dacă rezultatele cutărei discipline le culegem dintr'o carte germană sau dintr'una franceză. Cât e de universală și de unitară, cum s'ar putea bănui, știința, ne-o dovedesc însă doctrinele sociale și chiar cele biologice, cari variază dela un popor la altul. Nu mai vorbim de filosofia propriu zisă și de literatură. Și aceste discipline: sociologice și psihologice, sunt cele cari desemnează contururile unei cugetări distincte de alte cugetări, din câte au înflorit până acum pe pământ.

Olimpiu Boitoș.

ABONAȚII pot depune costul abonamentului la oricare bancă din localitatea lor pentru a ne fi transmis prin vre-o bancă din Cluj.

Fundația culturală Principele Carol

Ca o consecință logică a abdicării Principelui Carol din calitatea de principe moștenitor și membru al familiei regale române, Guvernul a anunțat, din primul moment, lichidarea Fundației Culturale Principele Carol. Distrugerea acestei instituții care a făcut atât de mult bine pentru cultura poporului, vine să sporească durerea sufletului nostru pricinuită de plecarea Principelui iubit.

De sigur, prin renunțarea Principei Carol la titlul și la numele său, Fundația întemeiată de el, și în care pusese atâta suflet august, atâta muncă devotată, atâta iubire și atâta speranță, nu-i mai poate purta numele. Principele Carol nu mai există. Numele lui va străluci ca o icoană în sufletul nostru al tuturor, dar buzele noastre nu-l vor mai rosti niciodată. Avem nevoie de liniște în țară. Suntem prea slabi pentru a mai putea suporta pe pământul acestei țări lupte dinastice. Suntem un popor mâncat, în trecutul nostru, de lupte dinastice. Și pentru curmarea acestor turburări înaintașii noștri au luptat pentru întemeierea în țară a unei dinastii străine. Nu mai dorim noi turburări dinastice. Nu trebuie lăsat să pătrundă în viața noastră publică nicio preocupare, care ar slăbi încă ideea monarhică și prestigiul dinastiei noastre. Și numele Principelui Carol din fruntea unei instituții publice ar putea trezi dorințe și preocupări, ce nu trebuie să mai aibă loc.

Monarhia poate fi folositoare unei țări numai prin prestigiul, prin puterea și prin dreapta ei cumpănire. Țara dorește consolidarea dinastiei, țara dorește să nu mai aibă preocupări dinastice, fi e de ajuns că prin noua situație s-au deschis, și la noi, porțile multor nefericiri și frământări; țara dorește liniște. Inșă țara dorește continuarea acțiunii culturale a Principelui Carol, care i-a fost atât de folos. Și o dorește, în forma în care a găsit el, că acest așezământ trebuie să ia ființă și să lucreze. Urmărind întreg strălucitul ei scop fixat de Principe. Funcționând în spiritul tineresc și avântat în care a fost realizat până acum acest scop.

Opera Principelui Carol trebuie con-

tinuată pentru întreitul bine pe care Fundația îl aducea poporului nostru, pe tărâmul cultural, artistic și național; pentru a nu se pierde zădarnic munca și energia desfășurată până astăzi și pentru făgăduințele pe care le-a dat; pentru iubirea pe care poporul o păstrează aceluia care a fost Principele Carol și pentru recunoștința pe care acest popor vrea să o arate binefăcătorului său.

Fundația a fost suflet din sufletul Principelui Carol.

Prin aleasa educație intelectuală și sufletească pe care Principele Carol a primit-o, el era unul din cei mai bine pregătiți tineri din generația sa. Prin cultura sa generală și solidă, prin sentimentele sale superioare, prin mintea sa sănătoasă, clară și vioaie, prin sănătatea și puritatea sa sufletească, Principele Carol era, cu adevărat, înălțul între frunțași, de fapt Principele nostru.

Profesorii săi, cele mai distinse personalități didactice, au lăsat să picure în sufletul său ales, sentimente de adâncă iubire de țară și de popor, înțelegere perfectă a realității noastre sociale, o atitudine, am zice o credință deosebită față de cultura și educația poporului. El a înțeles, mai bine decât oricare altul, că nu se poate ajunge la o îndreptare a stărilor de astăzi, fără o primenire sufletească a tuturor. Putința de schimbare sufletească, de îndreptare a stărilor sociale, Principele o vedea în educație. Și fără nici o încredere în putința schimbării sufletești a păturei de sus, întregul său gând era îndreptat către popor și către educația lui. Tărâtimea era pentru el cu adevărat temeliea țării, și el era fericit că această temelie e sănătoasă, morală și capabilă de perfecționare. Nu se poate vorbi de credințele politice ale unui Principe moștenitor, unui viitor Rege, care trebuie să fie nepărtinitor și obiectiv față de toate credințele. Totuș Principele Carol avea credințe politice, și în lupta pentru ridicarea culturală a poporului, el urmărea întemeierea în această țară a unui regim cu adevărat democratic. În acest scop Principele Carol își închinase întreaga sa viață publică, fi-

indcă în cultură Principele vedea leacul tuturor crizelor din această țară. Și pe acest teren nu credem să existe om de bună credință și cinstit, care să nu fi fost alături de dânsul. În acest scop Principele Carol a întemeiat Fundația care până acum i-a purtat numele.

Pentru înființarea și funcționarea acestei Fundații, Principele Carol a pus atâta entuziasm și atâta energie, cum numai viociunea minții și sufletului său putea să le puie.

Numai astfel se explică, de altfel, vertiginoasa ei dezvoltare într'un timp atât de scurt și frumuseța rezultatelor ei.

Munca devotată, entusiastă și pricepută ce se desfășura acolo ar putea fi luată pildă de toate instituțiile noastre culturale. Firește, juca mare rol și prestigiul Principelui, însă pentru ridicarea și funcționarea acestui așezământ, Principele Carol n'a cruțat nicio muncă, nicio oboseală și totdeauna a știut să intervie stăruitor și la timp, acolo unde Fundația sa avea de câștigat ceva pe teren cultural. Principele nu a refuzat niciodată o idee bună care i s'a adus, nu a refuzat vr'odată o energie care i-s'a oferit, și totdeauna a știut să-și aleagă cei mai buni și mai potriviți colaboratori.

Nu ne putem încumeta să arătăm aci ce reprezintă opera Fundației. Alții mai în drept și mai competenți, desigur, că o vor face. Se vor găsi oameni cu demnitate, foști colaboratori intimi ai Principelui și buni cunosători ai întregii istorii a acestei Instituții, pentru a publica într'un volum ceea ce a realizat Fundația și la ceea ce năzuia ea, pentru a se ști ce s'a pierdut prin lichidarea ei. Aci vom arăta, pe scurt, numai câteva din activitățile Fundației Culturale Principele Carol, și vom stăruii mai mult asupra cauzelor cari au determinat graba pusă în lichidarea ei.

În fruntea activității culturale a acestei instituții stau Casele culturale, cu bibliotecile populare întemeiate la sate, cu sezătorile instructive și conferințele pe care le organiza acolo Fundația. Aceste Case împlineau una din cele mai mari cerințe ale poporu-

lui nostru iubitor de cultură. In ele țărani găsseau preocupări intelectuale și plăcerea petrecerilor morale și înălțătoare, prin ele țărani uitau drumul crâșmei și al plăcerilor josnice.

Au fost întemeiate câteva mii de asemenea case culturale, și au fost așezate în biblioteci populare la sate câteva sute de mii de cărți românești.

In acelaș scop de ridicare culturală și morală a maselor, Fundația a editat biblioteci și reviste populare, care, de la început, și-au croit un drum bun.

De asemenea, Muzele etnografice întemeiate de Fundație, Expozițiile din țară și străinătate organizate de această instituție, Revistele de propagandă în străinătate editate de ea, au fost neprețuite mijloace pentru întărirea sentimentului național și pentru cunoașterea noastră peste hotare.

Apoi, nu de mai mic preț, sunt institutele de educație fizică întemeiate de Fundație. Aceste institute, alături de încurajarea sporturilor și a cercetășiei, ajutau în chip deosebit la ridicarea fizică și morală a acestui popor.

Sustinerea „Filarmoniceii” și „Cântării României” din București, organizarea de concerte cu renumiți artiști străini, ajutau mult la formarea gustului muzical și estetic în mase, formare absolut trebuitoare pentru desăvârșirea educației sociale a poporului, mai ales în ce privește latura ei morală.

Și așa mai departe, multe alte acțiuni, unele începute, altele în proiect, toate tinzând la o educație sănătoasă sufletească și trupească, națională și socială, estetică și morală, culturală și civică, a poporului nostru. Nu există la noi o altă instituție care să fi privit mai complect și mai adânc chestiunea educației poporului român, ca Fundația Culturală Principele Carol.

Întemeierea acestui așezământ nu a fost atât de ușoară. Principele Carol a avut de învins multe greutăți, care poate l-au amărât, dar l-au și făcut să reverse mai multă iubire, mai mult devotament asupra operei sale.

S'au făcut fundației dificultăți la întemeiere. Legea pentru personalitatea ei morală nu a fost obținută fără luptă grea. In cursul funcționării sale Fundația a întâlnit puțini dușmani. La fiecare pas greutăți, piedici care trebuiau învinse. Și care nu consumau puțin nervi și puțină energie. Fundația a întâmpinat greutăți și în finanțarea ei. Greutăți de a se căpăta bani în scopuri culturale, când se aruncau milioane pe lucruri inutile, sau stricătoare vieții noastre publice!

Cele mai multe dificultăți veneau

din concepția noastră socială. din mediul nostru social, din rea voință. Oricum, fapt e că Principele Carol a fost împiedicat în acțiunea sa culturală binefăcătoare. Față de aceasta, Principele nu putea să nu-și arate nemulțumirea. Și era firesc să nu se poată deprinde cu ideea, că ar putea fi vreodată în împrejurarea grea, de a fi învins de acest mediu.

Principele Carol urmărea ridicarea culturală, ridicarea demnității personale a acestui popor, ridicarea sufletească a claselor muncitoare. El știa bine că peste un popor de robi, care primește să fie pălmuit, schingiuit, furat de dreptul lui, de munca lui, nu poate domni. Prin acțiunea sa culturală și națională își pregătea supușii de mâine, dar nu putea să nu-l doară că în această muncă grea a sa, găsea atât de puține ajutoare. Mediul sufletească din această țară îl înăbușa. Principele Carol nu a avut în acțiunea sa culturală un sprijin sufletească corespunzător imensului său suflet pe care l-a pus în ea. Pe Principele Carol demoralizarea profundă a vieții noastre publice nu numai că l-a desgustat dar chiar la descurajat. Se simțea singur în acțiunea sa, și ridicarea țărânilor, pe care o dorea atât, o vedea, prin singurele lui mijloace, prea departe și prea grea.

Mediul nostru politic l'a găsit de asemenea potrivit desfășurării normale a vieții noastre naționale. Politicismul ne-a secăt aproape izvoarele regenerării noastre. Principele iubit a mai avut ocazie să o spuie odată: „Unii sunt cu unii, alții cu alții, și nici unii cu țara”. Interesele de partid, interese materiale au trecut totdeauna înaintea intereselor generale. Necinstea, jaful în banul public, imoralitatea în guvernare, călcarea legilor, nedreptatea au demoralizat întreaga noastră viață. Iar incapacitatea „asa zișilor bărbați de Stat” și lipsa lor de „înțelegere superioară a misiunii lor de a servi Statul și poporul”, au ruinat întreaga noastră viață publică.

In mediul social aceiaș putreziciune. Ura clasei de sus contra celei de jos, o face pe cea dintâi să se opoie, instinctiv, oricărei încercări de ridicare a clasei de jos. Lupta de clasă e surdă, dar crudă. E demascată și hulită lupta de apărare a celor de jos contra împilărilor de sus, dar nu sunt judecate loviturile, piedicele și nedreptățile pe care, cei de jos sunt, zi de zi, siliți să le îndure. Este o mentalitate socială la noi, care durează de secole, și care cu greu va putea fi înfrântă. Câți din noi nu ne-am gândit, în momente de slăbiciune la posibilitatea de a ne expatria? Și de câte ori nu a trebuit să

căutăm în adâncurile noastre energii, să putem suferi și lupta mai departe pentru salvarea acestui popor?

„Prinții au și ei dreptul să dispue de sufletul lor.”

E atâta nedreptate în țară, atât de apăsătoare e viața, atât de mare e nesiguranța în care trăim, încât pentru un suflet curat, pentru o minte înțelegătoare și pentru un simț de înaltă răspundere, viețuirea pe pământul acestei țări în care nu să simt fericiți și mulțumiți de cât câțiva, este cumplit de grea. Viitorul nostru e tulbure, e ca o zare înecată de stoluri de corbi negri.

Viața noastră publică e intriga. La noi stăpânește după o mie de ani, tot Bizanțul. E intriga pentru distrugerea omului ce-ți stă în cale, pentru distrugerea partidului advers, e intriga, e coaliția a tot ce avem mai ticălos în această țară, pentru distrugerea a tot ce avem mai bun mai curat și mai nobil în această țară. Intriga, calomnia, defaimarea, falsul, necinstea, mijloacele cele mai josnice, nu au cruțat nimic, și nu s'au sfiit să pătrundă nici în locurile cele mai curate...

Principele Carol plecat opera sa rămâne fără apărător.

Totți dușmanii acțiunii sale ridică capul și lovesc.

Dovada e în graba care s'a pus în distrugerea Fundației.

S'au luat măsuri de lichidare a acestei instituții înainte chiar de a se fi hotărât corpurile legiuitoare asupra sorții Principei. S'au luat măsuri contra colatorilor Principei. Pretutindeni a hohotit bucuria distrugerii Fundației, care stătea ca un ghimpe în ochii multora.

S'au luat măsuri grabnice, fără a fi fost nevoie de ele, chiar din prima zi. Acolo era doar o instituție culturală, pentru ce atâta grabă de lichidare? S'a pus mai puțină grabă în lichidarea Subsecretariatului Aprovizionării, deși acolo erau depozite care puteau arde, după cum au și ars. La Fundație nu erau afaceri și oameni de afaceri. Distrugerea muzeelor, bibliotecilor populare, expozițiilor, publicațiilor, caselor culturale, cursurilor de popularizare și a instituției care le conducea, putea să mai întârzie. Pentru ce atâta grabă?

In interviewul acordat gazetei polone „Rzeczospoli” din Varșovia, cu puțin timp înainte plecării sale, Principele Carol se declarase franc, după cum îi era caracterul, contra politicismului nostru, contra demoralizării vieții noastre publice și pentru ridicaarea unei democrații sănătoase întemeiată pe un popor tare sufletească, intelectualicească și trupească. In țară de

mult se născuse în sânul unoră dintre politicieni teama de Principe, teama de schimbarea eventuală a regimului, de înlăturarea conducătorilor de astăzi, de înlăturarea profiturilor de astăzi. Acest interviu fusese încheierea. Câți din „așa zișii bărbați de Stat“, în ziua hotărârii supreme, nu aveau în atitudinea lor ipocrită o stănie privire? ...

Tara vede, țara julecă, țara e nemulțumită de ce s'a făcut!

Ea cere păstrarea Fundației Culturale întemeiată de Principele Carol așa cum a fost înțeleasă de el: liberă, autonomă jertfitoare și răscolitoare de conștiință, energie și jertfă în sufletele active ale acestui neam. Incredințată unei instituții culturale constituite, ea va găsi într'ansa patriotismul să-i dea o conducere potrivită ființei și scopurilor sale superioare.

N. Ghinlea

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

O școală de arte la Cluj

Din inițiativa și cu sprijinul Ministerului de Culte și Arte, se va deschide Duminică, 17 Ian. în pavilionul din parcul orașului nostru o școală de Belle-Arte. Ea e pusă supt conducerea unui comitet alcătuit din d-nii: E. Racoviță, prof. univ. ca președinte; Sextil Pușcariu, G. Vălsan, C. Petran, profesori, universitari, Alexandru Pop și Emil Isac, inspector în Ministerul Artelor — ca membrii. Comitetul întrunit în ziua de 11 I. c. a propus pentru corpul profesoral pe d-nii: Ale andru Pop, pictor, care va fi și directorul școlii, Fericle Capidan, Demian, Ciupe și Catul Bogdan-Duică, pictori, Pascu, sculptor; iar pentru partea teoretică pe d-l Coriolan Petran, prof. univ., cu Istoria Artelor, rămânând ca postul de Anatomie Descriptivă să fie completat ulterior. Prinăria orașului Cluj a pus la dispoziția școlii două săli din pavilionul din parcul orașului, care au și fost adaptate acestui scop.

Scopul școlii e să pregătească profesori de desen, artiști și mai cu seamă desenatori și artiști decoratori.

Nu putem lăuda îndeajuns această fericită inițiativă a Ministerului de Arte. Crescută supt greul unei stăpâniri care numai înălțare spre culmile culturii nu ne dorea nu ni s'a dat posibilitatea să dăm artei atât cât am fi putut da pentru înălțarea noastră sufletească și pentru o mai reală și vie pătrundere între națiile civilizate. Și nația cea mare care a purtat pe umerii ei veacurile a dovedit îndeajuns că ascunde în suflet destule posibilități artistice. Artă ei populară a încântat ochiul și a oprit admirația multor streini. Geniile ei artistice au murit însă anonime, în adorația satului, neputându-și desghioaca întregul suflet în lumina artei universale.

Alături de Conservatorul de muzică și artă dramatică, școala de arte va avea marea menire de a da o nouă față societății românești de mâne. Și comitetul, sub a cărui supraveghiere a fost pusă, se pare că s'a îngrijit ca această nouă față să fie cât mai asemănătoare cu cea a Europei actuale: unii dintre profesori propuși spre numire sunt tineri cai abia acum s'au întors de prin centrele artistice apusene

și și-au însemnat un nume bun în arta noastră plastică.

Dar scopul școlii nu e numai de a descoperi și a pune pe drumuri bune talentele mari; ea trebuie să dea școlile noastre secundare profesori de desen mai stăpâni pe mijloacele artistice ale vremii pentru a introduce în educația noastră preocupări artistice mai serioase, lipsa cărora se simte atât de mult astăzi.

Un alt scop al ei, foarte practic și însemnat, totodată, pentru utilitatea lui națională este creșterea unei generații de artiști decoratori români, categorie care ne lipsește aproape complet. Acești artiști vor populariza o artă decorativă națională mai ferită de banalitatea, în care se pare că se cufundă astăzi.

Noi am schițat câteva dintre scopurile școlii care se îndreaptă pe drumuri destul de diferite. Va atârna dela cei în grija cărora e pusă ca să le poată satisface pe toate păstrând școlii nivelul înalt, academic care trebuie să-i fie idealul.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

„Sărutul cel mai dulce“ povestiri de Sept. Popa, Bibl. Dimineața No. 46, preț 6 lei, în 94 p., București.

D-l Septimiu Popa, autorul acestui volumaș, a apărut în publicistica românească în vremea războiului, prin schițe publicate în „foițele“ ziarelor ardelen. După Unire a început să publice mai sistematic, în revistele de aici și în „Adevărul Literar“ din București. Volumul de care vorbim este al doilea publicat de d-sa (primul a apărut cu puțină vreme înainte în ediția Bibl. Semănătorul din Arad) și conține ca și cel precedent povestiri, cum însuși d-sa își numește bucățile.

Intr'adevăr, d. Popa e un povestitor. D-sa povestește într'o formă ușoară plăcută, nepretențioasă mici întâmplări ale vieții de toate zilele, crâmpete dintr'o simțire ce bate cald într'un suflet bun, moral. Bucuri și tragedii mici, cari nu iau proporții, cari nu te întristează nici nu-ți provoacă râsul: te fac doar să încrunți ușor fruntea sau să schițezi conturul unui surâs. Nu-i dramatism palpitan, nici râs descărcat cu hohote, ci un complot, cum e viața de cele mai multeori.

Personajele pe cari le aduce d. Sept. Popa în scenă, ne sunt cunoscute. Țărani, preoți ca și la Agârbiceanu, dar întâlnim și soldați, comercianți îmbogățiți de războiu, actori, figuri recente în viața românească a Ardealului. Toți aceștia, deși autorul spune că trăiesc după război, au sufletul vechi, sensibilitatea veche: nicăiri nu simți în construcția lor sufletească schimbarea cea mare a sufletului omenesc, rezultată depe urma mării zgudiri morale care a fost războiul.

Autorul a schimbat decorul, figurile în construcția lor psihică au rămas aceleași. De aceia citirea povestirilor d-lui Popa îți inspiră ceva din nostalgia după sufletul vechi sincer și curat, neîntinat de urmările războiului, care adăugată motelor de naivitate, duioșie și bunăte sufletească, formează farmecul povestirilor d-lui Popa, scrise într'un stil care numai rareori ne-a dat ocazia să creionăm la margine de pagină mici asperități neromânești în construcție.

Cosinzeana, Anul X, Nr. 1.

Populara revistă a domnului Sebastian Bornemisa intră în anul al zecelea de existență cu reforme de tehnică, cu o îmbogățire a forțelor productive și cu o dorință, care o înalță, de a ținea pas cu mișcarea literară generală a țării. Punem mult preț pe această dorință. Dacă înainte de războiu, când nu ne ocrotea pe toți Români același stat politic, revistele noastre se scaldau în apele aceluiași crez, al unității culturale, îmbrățișând totdeauna cu privirea întregul câmp al producției literare românești, pentru a împiedeca destrămarea societății românești, care trebuia să fie unitară, pe deasupra vremelnicilor granițe despărțitoare, astăzi aceeași privire largă și înțelegătoare este necesară pentru sprijinirea dezvoltării culturii noastre în același spirit de unitate, în trăsăturile ei largi. Lucrul acesta este cu atât mai necesar în Ardeal, cu cât, din totalitatea populației, înțelegând toate straturile sociale, aici este mai mare procentul cetitorilor și mai ales pentru că gradul de apreciere a literaturii a fost totdeauna mai scăzut la noi, din motive pe cari nu putem nici să le atingem într'o cronică așa de sumară. Iar astăzi, când numărul revistelor ardelen de valoare este prea redus, această necesitate se transformă într'o datorie pentru „Cosinzeana“, care nu este nici început, adevărat, adevă lipă de cetitori și nici săracă în colaborări prețioase. Revenirea la tirajul săptămânal, avut și înainte de războiu, îi de posibilitatea materială pentru a face culturii românești serviciul de care vorbim și nu ne îndoiim că se vor face toate sacrificiile pentru ca nici contribuția spirituală să nu lipsească.

Din numărul prim al anului nou desprindem articolul d-lui Ion Breazu, care, schițând în linii sigure și înțelegătoare profilul literaturii noastre de astăzi, atât de revoluționară pentru unii și atât de săracă în talanți pentru cei cari n'au puțința, sau nu-și dau silința, să-i pătrundă sensul adânc și virtualitățile ei, anunță o analiză a operei poetice a lui Lucian Blaga, poet ardelen, așa de produc-

tiv, așa de original, în sensul bun literar, și așa de puțin apreciat, — mai ales de ardeleni.

*

Revista științifică „V. Adamachi” Noembrie 1925.

În Iașul atator tradiții culturale, care a fost cel dintâi centru universitar românesc, cu organizarea muncii științifice și sistemizarea ei, care se leagă de o astfel de instituție de cultură, apare de 12 ani o revistă de știință „exactă”, asemănătoare oricărei publicații similare străine prin redactarea ei și chiar prin proporțiile ei. Alături de „Viața Românească”, oglinda literaturii și a științei literare românești și alături de „Arhiva” istorică și filologică, mai puțin obiectivă uneori, „Revista științifică” este al treilea „magazin” al științei românești, pe care îl editează Ieșenii, cu același avânt și încredere în puterile proprii, caracteristice pentru moldoveni. Conducătorul ei este d. prof. I. Simionescu, savantul geolog cu o activitate științifică atât de bogată, care nu-și precupește puterile nici pentru munca oboșitoare, dar atât de folositoare pentru noi, de răspândire a cunoștințelor în straturile mai largi ale poporului, fiind cel mai productiv popularizator de știință al nostru. În jurul revistei s'au grupat mai ales foști bursieri ai fondului administrat de Academia Română și instituit de V. Adamachi, „unul din cei mai mărinimoși susținători ai științei române”, numele căruia, recunoscători, cei cari s'au bucurat de binefacerile „mărinimiei” sale, l-au înscris pe frontispiciul revistei lor. Ea urmărește în rândul întâi promovarea științei românești, prin informații conștiințioase asupra muncii din țară, precum și asupra celor ce se scrie în străinătate cu privire la mișcarea științifică dela noi, fără a tăcea orice lucru de interes general, ținând seama de linia evoluției științifice generale.

Numărul de față al revistei are, pe lângă două articole de omagii pentru doi pioneri ai științei românești, morți în anul trecut, Petru Poni și Anghel Saligny, o comunicare a d-lui G. Vălsan, dela Universitatea noastră, despre „D. Cantemir ca geograf”, desvelind lucruri necunoscute din opera acestui enciclopedist român, cari îl îndreptățesc la titlul de „precursor” în știința modernă a geografiei.”

CONCERTE

Producția Conservatorului

Am urmărit totdeauna cu o deosebită atenție producțiile Conservatorului nostru de muzică și artă dramatică, relevând munca frumoasă depusă atât din partea profesorilor cât și din partea elevilor înzestrați cu însușiri promițătoare.

Ultima producție însă nu ne poate stoarce decât foarte puține aprecieri. D-ra Vasiliu (a. I.) prin „Voichița lui Ștefan” ne-a dovedit că dispune de mijloace de exprimare pentru diferite stări sufletești și că pătrunde sensul adevărat al bucății in-

terpretate. Felul cum a spus această poezie a lui Coșbuț indică o elevă de mare talent. D-ra Juga la pian a avut un succes reputat cu merit. La canto d-rele Agh și Bănescu au rămas în linia obișnuită. D-ra Nicoară și-a pus cu bucată aleasă pentru declamare probleme pe cari nu le-a rezolvat în întregime. Al. Mihai mai are să-și purifice mult mijloacele comice, deasemenea d. Fărăianu.

Producția Conservatorului Maghiar.

În sala prefecturii d. Eugen Stolița un român transnistrian, profesor de canto la conservatorul maghiar a dat o audiție a elevilor săi. Am remarcat mijloacele definitive ale d-rei Albiși, tenorul promițător al d-lui Felner și linia de ascendență a vocii d-relu Helerbach, Moga și a d-lui Taran. D. Stolița merită felicitări pentru frumosul succes al producției elevilor săi.

CRONICA MEDICO-SOCIALĂ

„ Protecția omului ”.

Denumirea aceasta explică nota caracteristică a expoziției internaționale de igienă și mai ales de igienă socială și asistență pe care intenționează unghurii să o organizeze în decursul acestui an la Budapesta. În trecutul apropiat au mai avut loc două expoziții de acest fel, una la Strasbourg în 1923 și alta la Viena în anul trecut.

Expozițiile de igienă exercită o influență salutară asupra sănătății publice și statele pot învăța mult din exemplul reciproc. De aceea ar trebui să dorim, ca înfăptuirea expoziției dela vecinii noștri să se facă sub cele mai bune auspicii. Însă e ușor de prevăzut, că în urma condamnărilor fapte din ultimul timp cari agită opinia publică mondială; concursul multor state civilizate va fi refuzat și astfel expoziția pentru protecția omului va pierde din amploare.

Doi cicluri de conferințe.

Pentruca propagandă să poată fi fertilă e nevoie ca în primul rând să se facă educația educatorilor. Sunt o mulțime de probleme de ordin medico-social, cari pretind să fie comentate și popularizate. Ori această discuție largă nu se poate face cu rodnicie fără o deplină cunoștință de cauză. Este știut că copiii păcătuiesc încontinuu față de preceptele igienei, pentru că nu au înaintea ochilor exemple bune. Părinții sunt conduși adeseori de norme greșite, cari transplantate copiilor nu fac decât să perpetue răul la infinit. Noțiunea educației igienice deabia în ultimul timp a început să se infiripeze, mulțumită exemplului străinătății și literaturii de popularizare, destul de timidă încă. Fără îndoială că graiul viu, mai ales atunci, când este ajutat și de concursul imaginii vizuale, acționează mai puternic asupra facultăților intelectuale și se imprimă mai adânc în creier. Dacă se alege forma potrivită, eficacitatea unei conferințe este mai hotărâtoare decât lectura izolată a aceleiaș chestiuni. Iată un motiv pentru care secția medicală și biopolitică a „Astrei” a preconizat ținerea sistematică a unor serii de conferințe cu subiecte din domeniul medicinei sociale, interesând deopotrivă orice categorie de intelectuali.

Primul ciclu de astfel de conferințe, care se va ține la Cluj, va privi problema sifilisului ca boală socială și va avea loc în luna Martie într-una din sălile potri-

vite cu acest scop. De concepția aceasta a fost condusă și Societatea Studenților în medicină din Cluj, când s'a gândit să apeleze la profesori și medici, pentru a ține o serie de conferințe publice privitoare la alcoolism. Desigur că publicul va ști să aprecieze intenția umanitară a acestor două cicluri de conferințe și nu va întârzi să beneficieze de noțiunile, pe cari va putea să și le însușească cu ocazia aceasta.

Organizarea medicilor.

Plecând dela principiul, că secția medicală și biopolitică a „Astrei” numai atunci va putea da roade bogate, dacă activitatea ei se va desfășura concomitent în toate părțile Transilvaniei, comitetul acestei secții a simțit dela început necesitatea de a apela la confracții din diferite centre, rugându-i să se întrunească și să discute puțința de a se organiza în cercuri medicale, cu menirea de a acționa pe terenul medico-social în concordanță cu secția medicală și biopolitică.

Este în interesul suprem al neamului, că orice activitate paramedicală și medicală profilactică să se desfășoare după acel plan comun, ale cărui principii sunt mai apropiate de puțința realizărilor practice. Până în prezent s'au constituit cercuri medicale ale Astrei medicale și biopolitice în orașele Arad, Brașov și Sighet; exemplul va fi urmat și de celelalte centre ale Ardealului.

Prohibirea alcoolului.

Biroul internațional contra alcoolismului a publicat o serie de lucrări privitoare la prohibirea alcoolului în Statele Unite, cu intenția de a lămuri publicul european asupra rezultatelor obținute de legea prohibirii peste ocean și ca să servească drept îndemn statelor europene, pentru a lua aceleași măsuri drastice. Datele pe cari ni le oferă sunt foarte interesante. Dela 1918 statistica ne arată îmbunătățiri simțitoare: efectele sunt incontestabile. Numărul alcoolicilor admiși în spitale a scăzut, psihozele alcoolice diminuează ca și decesele prin alcoolism și criminalitatea nu mai înregistrează printre factorii determinanți cu aceeași frecvență bănturile alcoolice. Sunt pilde pe cari dacă nu le putem imita aidoma — din ne-numărate motive — pot să ne inspire măsuri potrivite împrejurărilor specifice țării și poporului nostru.

Dr. Aurel Voina

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

Să nu uităm satul...

Ne aflăm în pragul intrării noastre în orașele Ardealului la poarta cărora stăpânitorii de eri ne-au oprit veacuri de-a rândul, de când s'au înfipt în mijlocul nostru. O civilizație orășenească românească va trebui încurând să înflorească aci plină de energie, așa cum e nația care a luptat cu veacurile pe acele plaiuri. Dela linia de dezvoltare care vom da-o acestei civilizații va atârna tăria și succesul viitorului nostru. În trecut ne-a salvat o solidaritate de fier, în fața căreia s'au prăbușit toate încercările de a ne stârpi ale opresorilor de eri. Solidaritatea aceasta va trebui să fie armura culturii românești, care se zbate aci în chinurile începuturilor. Solidaritatea cu celelalte provincii, dar mai ales solidaritatea cu nația care și-a croit în atelierul greu al veacurilor o civilizație specifică pe acest pământ al Ardealului. Această civilizație — dacă se poate întrebuița acest cuvânt fără pic de pretențiozitate — noi nu o cunoaștem încă științific, real, așa cum cere spiritul veacului. Nu cunoaștem încă trecutul nației Ardealului așa cum a fost frământat în cuibul satelor unde a curs viața adevărată românească; nu cunoaștem încă psihologia țărânului, amplitudinile sufletești ale lui de astăzi; nu cunoaștem încă realitatea economică cu care luptă el; nu cunoaștem mediul geografic în care a înflorit sufletul lui; cu un cuvânt nu cunoaștem satul, nucleul vieții românești.

Dela cunoașterea acestui nucleu în care a pulsat trecutul nostru atârna solidaritatea pe care o dorim cu toții viitorului nostru. Satul este cuibul tradițiilor noastre; în el mocnesc toate energiile cărora trebuie să le croim drumuri spre afirmare; în el se ascunde marel material al sufletului istoric românesc care așteaptă formele superioare ale culturii pe cari să le umple cu valorile lui. Și câtă varietate de aspect prezintă satele noastre!... Sunt unele în cari cultura a picurat din când în când din zgârcita îndurare a stăpânitorilor de eri și — mai ales — din harnica străduință a „inteligenții“ de aici; sunt altele, cățarate pe nu știu care creastă de munte a Maramureșului, sau pitite într-o vale a Munților Apuseni în care sufletele abia s'au desprins de primitivism, atât sunt de asemănătoare cu natura în care au răsărit. Cunoscându-le în toate tainele lor poți rămânea mut de admirație în fața comorilor sufletești pe cari le ascund și poți, în același timp, să fii sfâșiat de durere în fața ignoranței, în întunericul căreia poate fi lăsat încă un suflet omenesc.

Tinerimea noastră intelectuală care va plămădi mâine civilizația orășenească a Ardealului să-și îndrepte ochii și sufletul spre sat pentru a-și hrăni inima și gândul din el. Să-i răsfoiască toate tainele pentru a salva bogății sufletești cari pier necunoscute și a șterge de pe fața lui pete, a căror vină nu e în întregime a noastră, dar pe cari nu trebuie să le mai

suportăm dacă vrem să fim cu adevărat civilizați

La fiecare pas înainte al culturii noastre să ne gândim la sat...

Horia Trandafir

Cenzura. — Evenimentele recente duse la capăt cu atâta înfiorătoare energie cinică de către guvernul liberal, au adus totuși și un pas al acestuia, care mărturisește că toată această maieostoasă încredere în sine este numai aparentă. Chestiunea renunțării prințului Carol a fost declarată închisă și primită ca atare de unanimitatea conducătorilor țării și de presă. D. Brătianu a fost foarte satisfăcut... Totuși ulterior a văzut că această „închidere“ a discuțiunii este numai un fel de-a vorbi, întrucât presa, cu desonorabile excepții, nu vrea să închidă discuția asupra răspunderii pentru „marea greșală“. Și atunci calmul premierului s'a evaporat, conștiința șubredei sale „puteri“ i-s'a deșteptat și pentru a se liniști a ordonat represiviunile... Au urmat confiscări de ziare, insultarea cititorilor, cenzurarea ziarului Lupta întâiu, iar acum în urmă cenzurarea generală. Nu mai vrem să arătăm aci dece măsurile suprimătoare de libertate au de cele mai multeori rezultate opuse cu intenția autorilor lor. Nu facem mici discuție constituțională în legătură cu această măsură contrară constituției. Ne mulțumim a remarca doar că guvernul a adoptat în privința constituției dela 1923 punctul de vedere al partidelor din opoziție, cari o consideră inexistentă, fiind votată așa cum, și de către cine, se știe. Dar recunoașterile de acest fel nu crede guvernul că sunt precedente periculoase? (ab)

Falsificatorii de bancnote străine. Un fapt de o deosebită gravitate au semnalat ziarele în ultimul timp. În Ungaria s'a descoperit o adevărată officină de falsificare a bancnotelor străine, în care sunt implicate persoane cu o înaltă poziție socială, ca baronul Windischgraetz, și persoane cu o situație politică bine stabilită în viața Ungariei de după războiu. Cea mai mare atenție li s'a dat Francezilor, falsificându-se în mii de exemplare bancnote de 1000 franci francezi, dintre cari o bună cantitate s'a împrăștiat pe piața economică a Europei, au urmat apoi țările din Mica Antantă, cu un stoc mai mic de bancnote falsificate. Se spune că a fost luat în considerare și leul nostru, fără a se putea prețiza însă cantitatea bancnotelor românești falsificate. Faptul a avut ecou în toate țările europene, cei implicați în această „afacere“ sunt urmăriți pretutindenea, sub supravegherea poliției franceze, și urmărilor lui se resimt de pe acum în viața economică a Ungariei. Dacă se va stabili și dedesuptul politic al întregii afaceri, Ungaria, care atrăsese atenția întregii lumi, printr-o propagandă bine organizată, asupra onestității ei politice și asupra superiorității ei morale față cu statele vecine mai tinere, va suferi o apreciazabilă depreciere în opinia publică mondială. Sperăm că atunci Ungurii se

vor trezi mai mult la realitate, în fața căreia s'au acoperit prea mult ochii până acum. Deocamdată e vrednic de reținut un lucru, că, în timp ce unii prieteni politici ai falsificatorilor declară că mobilul afacerii a fost sentimentul național, șeful guvernului ungar, d. Bethlen, s'a obligat să aplice sancțiunile cuvenite infractorilor, orice situație ar avea ei în viața statului ungar.

O bibliotecă nouă: „Biblioteca nedreptăților în Biserică.“ Zilele acestea a apărut la București (Tipografia „Indreptarea“), primul număr din Biblioteca nedreptăților în Biserică, redactată de arhimandritul Atanasie Popescu și îndreptată, împotriva episcopului dela Buzău, P. S. Ghena-die. Acest număr cuprinde expunerea a două cazuri petrecute în eparhia Buzăului, cazuri cari prezintă stările din partea locului în cele mai negre culori posibile.

Nici în cele mai păgâne țări din lume nu se pot întâlni lucruri mai revoltătoare decât cele povestite aci.

Scriitorul acestor rânduri cunoaște persoanele din chestiune, ceea ce-l obligă să nu ia nici o atitudine față de vreuna din ele, ci să atragă numai luarea aminte a celor chemați, ca să caute a localiza cât mai de grabă și cât mai creștinește focul care a izbucnit la Buzău și care este de natură de a produce mari tulburări în Biserică noastră, și așa atât de bântuită de rele.

Scandalurile povestite în Biblioteca ce a început să apară, nu privesc numai Buzăul și Biserică, ele privesc viața publică, peste tot, și în interesul ei trebuie luate cât mai urgent măsuri pentru tăierea cancerului. Căci „Biblioteca“ n'are de gând să se oprească la Buzău, ci amenință să desvelească relele și de prin alte eparhii. În „avizul“ de pe pag. a doua cetim, în adevăr, următoarele cuvinte:

„Biblioteca nedreptăților în Biserică“ este o publicațiune, din nenorocire, de absolută necesitate în viața noastră bisericăască, în care se resfață mai în toate părțile, ca la ea acasă, ilegalitatea, necanonicitatea, abuzul, intriga, răutatea, fătărnicia, samovolnicia și altele la fel și înrudite cu ele...“

Din cuprinsul primei broșuri cetitorul se poate convinge că, în adevăr, afirmațiunile acestea nu sunt exagerate.

Va găsi răsunet strigătul de alarmă, la care, prin aceste rânduri, ne atașăm și noi?

O. G.

O nouă gazetă pentru popor. La Cluj a început să apară o nouă gazetă pentru popor, supt. titlul „Foaița noastră“. Ea are ca fondatori pe d-nii Victor Stanciu, profesor la Universitate, Aurel Escă, director de bancă, și Victor Lazăr, profesor la școala normală și vechiu publicist pentru popor.

S'ar părea că nu era nevoie de o astfel de foaie, dar fiindcă în orașul nostru mai apar două gazete populare: „Cultura Poporului“ și „Infrățirea Poporului“. Totuș, de fapt, o astfel de gazetă nu numai că

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

nu e de prisos, ci e deadreptul necesară atât pentru împrejurimea Clujului, cât și pentru țărâșimea din Ardeal, peste tot, deoarece nici una din gazetele popoarele de azi nu corespunde nevoilor poporului.

Unele gazete populare sunt în slujba directă a unor partide politice, iar altele sunt lipsite de obiectivitate în prezentarea faptelor, sau de caracter popular în expunerea acestora, sau apoi sunt lipsite de nota de actualitate. „Foaia noastră“ vrea să fie o foaie politică fără culoare de partid și fără otravă politicianistă, deci prezența d-lui Victor Lazar, ca redactor responsabil, este o garanție că gazeta nu se va abate dela calea cea bună și că ea va fi scrisă nu numai pe gustul și pe înțelesul poporului, ci și spre folosul ei.

Din parte-ne recomandăm cu toată căldura noua gazetă, dorindu-i mulți ani.

Un nou societar român la Comedia Franceză. — Prima scenă a lumii are un statut care prevede că membrii ei trebuie să fie neapărat cetățeni francezi. Ne amintim de vâlva făcută de faptul că doi actori români: De Max și Marioara Ventura au fost primiți societari, fără această condiție. Talentul lor mare a înfrânt rigoarea legii. Acum ne vine vestea că și actorul român cunoscut sub numele artistic Ionel (fiul doctorului Shaman din Iași) a fost ales societar al marelui scene franceze. Alegerea aceasta este o nouă izbândă artistică românească.

„Societatea de Măine“ roagă pe onorații abonați a considera ca o datorie a lor să achite abonamentul pe 1926, pentru a nu se stânjeni cu nimic avântul revistei și a cruța e-norma cheltuielii și răpire de timp cu inoportunele avizuri de restanță.

Reviste primite la Redacție:

Țara Noastră (No. 1, 2); Suflet Românesc (No. 7); Revista Teologică (No. 12); Rev. Generală a învățământului (No. 10); Cultura Creștină (No. 11-12); Școala Mehedintului (No. 4); La Roumanie Nouvelle (No. 9); Infrățirea Românească (No. 5); Neamul Românesc Literar (No. 6); Căminul (No. 10); Cuvântul Agronomilor (No. 1); Curierul Judiciar (No. 1); Lumea (No. 45); Cosinzeana (No. 1); Typograph (No. 52); Școala Noastră (No. 19-20); Revista Științifică „V. Adamachi“ (No. 1); Adevărul Literar (No. 266); Țara de jos (No. 11-12); Zări senine (No. 8-9) Viața Medicală (No. 5); Graiul Nostru (No. 9-10-11); Viața Agriolă (No. 22).

S'A PUS IN VANZARE!!!

Intâiul Almanah al Presei Române, editat de Sindicatul Presei Române din Ardeal și Banat, la care colaborează cei mai distinși membri de onoare și activi ai Sindicatului. Prețul unui exemplar: ediție simplă 50 de lei, ediție de lux 100 lei.

Industria în 1925. Preocupat de problema financiară, guvernul, nici în 1925, nu și-a fixat o politică economică, din care cauză activitățile noastre economice au suferit mult. Dacă Agricultură, care, astăzi mai mult ca oricând, este o activitate fărănească, și în toate timpurile nu numai că nu s'a bucurat de protecția sau încurajarea burgheziei, dar chiar i s'a arătat dușmană, a fost lovită în existența și dezvoltarea ei, lipsa unei politici industriale, unei atitudini binevoitoare față de Industrie din partea unui partid burghez, este surprinzătoare. Bine înțeles e surprinzătoare dar nu e inexplicabilă, fiindcă în burghezia noastră e o luptă surdă între capitalismul român-latin și capitalismul român-nelatin, sau chiar internațional, luptă care încă e departe de a fi terminată.

Industria noastră a dus o mare lipsă de credit. Societatea națională de credit industrial nu a satisfăcut în cursul anului 1925 nici 50 la sută din totalul cererilor de credit ce i s'au adresat, și nici cererile satisfăcute nu au fost satisfăcute în întregime.

Dificultățile pricinuite de lipsa combustibilului nu au fost mai mici. Taxa vamală de 4000 lei la vagonul de cărbune, a împiedicat să intre în țară cărbunele străin, care venea cu vagoane străine până la punctul de descărcare, însă nu a ajutat cu nimic minele de cărbuni, care nu au căpătat vagoanele necesare pentru satisfacerea cererilor industriașilor. Lipsa combustibilului a dus la stagnarea sau chiar la închiderea întreprinderilor. Și anul acesta trebuie să constatăm cu durere că dacă am consumat în 1925 peste 3.300.000 tone de cărbuni, și peste 1.800.000 tone de petrol și derivate și chiar cantități considerabile de lemn, nu folosim nici douăzeci la sută din disponibilul de gaze naturale circa 775 mil. m³, și mai 0.5 la sută din forța hidraulică disponibilă a țării noastre. Această nefolosire ne aduce pagube imense nu numai prin pierderea inutilă a acestei energii, care se pierde astfel de mii de ani, dar prin necruțarea rezervelor de cărbuni, și neșurarea vieții, ieftinind-o prin efinirea combustibilului.

Producția industrială în 1925 a crescut față de cea din 1924 în industria zahărului ajungând la 110.000 tone, în industria hârtiei ajungând la 31.000 tone, în industria cimentului ajungând la 186.000 tone, în a sticlăriei ajungând la 3550 tone, în industria ghetelor, în industria sodei caustice ajungând la 10870 tone, în industria acizului sulfuric ajungând la 21.000 tone în industria textilă ajungând la 20 mil. m. pânză, 7 mil. m. postav, 1500 tone tricotaj, în industria metalurgică ajungând la 60 mii tone fontă brută, 95 mii tone oțel brut, 100 mii tone produse laminale.

În schimb, producția a scăzut în alte industrii, mai greu lovite prin măsurile economice luate de guvern, în special în industria morăritului, pielăriei, lemnului,

materialului de construcție, uleiurilor, săpunului și altele.

Debuseul industriei noastre în 1925, în interior a fost micșorat prin abținerea consumatorilor din lipsă de bani, iar în exterior, a fost uneori distrus prin măsurile luate de guvern fie prin urcarea taxelor de export, fie prin urcarea cu 50 la sută a taxelor pe căile ferate pentru mărfurile exportate, fie prin prohibire a exportului.

Conferințe în domeniul științei agronomice. S'a deschis la București al treilea ciclu de conferințe din domeniul științelor agricole organizat de Ministerul agriculturii și domeniilor.

Iată conferințele anunțate:

9. I. 1926 C. Popescu profesor la școala superioară de agricultură dela Herăstrău, despre Grefele vegetale.

E. Marian directorul soc. „Sămânța“: Ce poate aștepta agricultura românească dela selecțiunea plantelor.

10. I. 926. A. Nasta profesor la școala superioară de agricultură dela Herăstrău despre Reforma agrară și problemele agricole ale viitorului.

T. Saidel profesor la școala superioară dela Herăstrău despre: Legea acțiunii factorilor de vegetație și consecințele ei practice.

11. I. 926. N. O. Popovici-Lupa profesor la școala dela Herăstrău despre: Metode de estimațiune a capitalului fonciar.

Tr. Săvulescu profesor la Herăstrău despre vegetația Moldovei dintre Prut și Nistru și în special vegetația stepei.

12. I. 926. Dr. G. Zotta profesor la facultatea de medicină București, despre: Migrațiunea peștilor.

N. A. Dumitrescu profesor la școala superioară de agricultură dela Herăstrău, despre: Calul în serviciu.

13. I. 926 M. Chirișescu-Arva directorul Academiei agricole din Cluj, despre Ceretări experimentale asupra porumbului.

I. Hășeganu conferențiar la școala superioară agricolă dela Herăstrău despre: Pomii noștri roditori.

14. I. 922 Dr. C. K. Constantinescu profesor la facultatea de medicină veterinară, despre cum trebuie aplicată selecțiunea în creșterea animalelor.

I. C. Teodorescu profesor la școala superioară de agricultură dela Herăstrău despre: Condiționarea vinului pentru marele comerț de export.

Importanța subiectelor în discuție, competența conferențiarilor rezultate acestor reuniuni anuale ale agronomilor, sunt demne de luat în seamă. Acolo se pregătește un corp de agronomi, tare și unitar. Dorim lărgirea sferei lui de acțiune și o mișcare largă pentru câștigarea opiniei publice.

Statistica animalelor. Din datele publicate de Buletinul agriculturii asupra statisticilor animalelor în țara noastră, constatăm cu îngrijorare că numărul vitelor

mari și a porcilor este în scădere și anume în 1924 au fost 5.398.704 boi față de 5.745.534 în 1922, și tot astfel în 1924 au fost 3.133.144 porci față de 3.146.806 în 1922. La cai și la oi este o oarecare urcare și anume din 1922 în 1924 caii au sporit cu 43.157 iar oile cu 1.291.333 unități. În 1924 au fost numărați 1.845.208 cai, și 13.611.902 oi.

Cauzele acestei scăderi a vitelor albe și porcilor trebuie căutate în îngrădirile și greutatea care s'au făcut exportului. Producătorul ne mai găsim rentabilitate nu crește animale. Cu taxele vamale și prohibițiunile făcute nu s'a ajutat cu nimic piața internă, fiindcă tot vite puține au fost și carnea tot scumpă a rămas, în schimb s'au nimicit o sumă de producători, s'au împiedicat ridicarea exportului nostru și urcarea valutei, a sărăcit țara în loc să fie ajutată în dezvoltarea ei.

*

Urcarea leului. Leul nu urcă, ci, din potrivă, scade. Aci e vorba de promisiunea guvernului și a Băncii Naționale, potrivit faimoasei lor convenții, că la 1 Ianuarie 1926, leul va avea valoarea de 5 centime aur.

Evident socoteala a fost greșită. O lume care a arătat de atunci greșala a fost socotită ca nepatrioată și trădătoare. De

atunci Banca Națională reduce întruna circulația fiduciară, și în chip logic și scontul. Viața economică e sugrumată. Ar fi timpul să se recunoască cu bună credință greșala, și renunțându-se la revalorizare să se păsească cinstit la valorizarea leului.

*

Industria fierului. De ne'nțăles. Înainte când România nu avea o industrie metalurgică și siderurgică protecția vamală a acestei industrii, adică taxele vamale pentru fier brut și fontă erau de două ori mai mari ca astăzi, când avem o asemenea industrie. De sigur, este în interesul țării să se cruțe minereul nostru, dar nu până la distrugerea industriei fierului pe care o avem. Credem că e în interesul țării și a industriei noastre, să se revizuiască taxele vamale la fier.

*

Datoriile particulare în valută forte. O chestiune care apăsă foarte împovărat asupra comerțului și industriei românești erau datoriile acestora în străinătate făcute înainte de războiu. Mărfurile sau materialele cumpărate în valută forte înainte de războiu au fost vândute sau amortizate. Imprejurările au fost de așa natură în cât plățile au venit la scadență după războiu. Între timp căderea valutei no-

stre a depreciat cumplit averile comercianților și industriașilor, și i-a pus în imposibilitate de a-și plăti datoriile contractate. Neplata acelor datorii putea fi comodă pentru debitori, nu era de loc plăcută pentru creditori, cari nu numai că au silit statele lor respective să facă intervenții diplomatice pe lângă Statul nostru, dar ne-au creiat în străinătate o situație nenorocită. Românii sunt răi platnici, feriviți de Români erau lozince ce erau așiate în localurile publice de pretutindeni. Statul însuși a pierdut creditul. Nimeni nu voia să mai dea un ban împrumut, și nici mărfuri pe datorie, chiar dacă ele urmau să fie plătite imediat după predare. Dificultăților particulare li s-au adăugat dificultăți diplomatice, astfel că la un moment dat aveam în străinătate o situație imposibilă, până la jignirea chiar a monarhului nostru. În fața acestei situații cu sprijinul Statului și Băncii Naționale, Camera de Comerț din București a găsit mijlocul să facă aranjamente avantajoase cu toți creditorii străini, încheind convenții importante cu englezii, elvețienii, italienii, francezii și majoritatea americanilor, deci aproape cu totalitatea creditorilor.

Și astfel ne apropiăm de raporturi normale.

Vreți să ne sprijiniți? — Beînoîți-vă la timp abonamentul!

Dr. I. Băbuțiu

medic dentist (orele 15—19 zilnic)

Cluj, Str. Universității 1, etaj III.

ARONSON

MARE CASĂ DE EXPEDIȚIE ȘI
TRANSPORT, CU LEGĂTURILE CELE
MAI SIGURE ÎN ȚARĂ ȘI STREINĂTATE
FIRMĂ VECHĂ DE PERFECTĂ ÎNCREDERE

B R A Ș O V,

Piața Libertății

(CASA VECHĂ A SFATULUI ORĂȘENESC)

FABRICA DE PIELĂRIE

GHEȚE, CURELE
DE TRANSMISIE

PIELĂRIE FINĂ

**F R A Ț I I
R E N N E R**

& CO.

SOC. AN. — CLUJ

ADRESA TELEGRAFICĂ: „DERMATA“

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

Cluj, Calea Regele Ferdinand 11.

**Mare depozit de lămpi
și material electric!!**

Vânzare en-gros și en-detail.

Cu începere dela 21 Decembrie a. c.

zilnic se poate vizita

**EXPOZIȚIA DE
ARTĂ NAȚIONALĂ**

țesături, broderii: covoare, haine preoțesti, costume naționale, fileuri, obiecte gravate în piele

D-șoara VICTORIA BARIȚIU

Strada MEMORANDULUI (v. Unio-utca) No 19

„ARTA“

magazin de antichități și lucruri de artă

CLUJ, Strada Memorandului

Industria Sârmei S. A.

CLUJ

Calea Victoriei No. 29.

**PRODUCE: Fier de beton, Fier de cercuri,
Fier comercial, Sârmă laminată, Sârmă
trefilată în toate dimensiunile și calitățile
Cuie toate dimensiunile și specialitățile,
Scoabe, Arcuri de
mobilă, Agrafe
de birou.**